

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Õppekava: Põhikooli mitme aine õpetaja õppekava

Ele-Riin Toomsalu

ÕPETAJAKOOLITUSE ÜLIÕPILASTE ÕPINGUTE
KATKESTAMISE PÕHJUSED NING KATKESTANUTE SOOVITUSED
TUGIMEETMETEKS

magistritöö

Juhendaja: lektor Liina Lepp

Tartu 2020

Resümee

Õpetajakoolituse üliõpilaste õpingute katkestamise põhjused ning katkestanute soovitud tugimeetmeteks

Õpingute katkestamine on suur probleem üle kogu maailma, sealhulgas ka Eestis. Uuringud on näidanud, et katkestamise põhjuseid on erinevaid. Magistritöö eesmärk oli välja selgitada, mis põhjustel katkestavad õpetajakoolituse üliõpilased endi sõnul õpingud ning missuguseid ettepanekuid teevad õpingud katkestanud üliõpilased katkestamise vähendamiseks. Uurimuse läbiviimiseks kasutati kvalitatiivset uurimisviisi, mille käigus viidi läbi kaheksa poolstruktureeritud individuaalintervjuud õpetajakoolituse õpingud katkestanud üliõpilasega. Andmete analüüsimiseks kasutati induktiivset sisuanalüüsi. Uurimuse tulemusena selgus, et endised õpetajakoolituse üliõpilased on õpingud katkestanud mitme asjaolu kokkulangemise tagajärjena. Katkestamise otsust mõjutasid isiklikud põhjused, vale erialavalik, ebameeldiv praktikakogemus ja ülikooliga seonduvad põhjused, mis puudutavad õppetöö kvaliteeti ja korraldust. Katkestamise ennetamiseks nimetati tugimeetmeid, mida rakendada enne õpingute alustamist, nagu põhjalik tutvumine õppekavaga, ning meetmeid, mida võtta kasutusele õpingute ajal, näiteks praktikaga alustamine esimesel õppeaastal.

Märksõnad: ülikool, üliõpilased, õpingute katkestamine, õpingute katkestamise põhjused, tugimeetmed

Abstract

The reasons why the teacher training students interrupt their studies and recommendations for support measures

Interrupting the studies is a big problem all over the world among Estonia. Studies have shown that there are several different reasons why studies are interrupted and the reasons are classified differently. The aim of the current Master's thesis is to find out the reasons why students interrupt the teacher training programme (in their own words) and the type of suggestions they make to reduce the interruption. Qualitative way of research was used to conduct the survey and the data was collected by eight half-structured individual interviews with the students who have interrupted their teacher training programme. Inductive content analysis was used to analyse the data. As a result, it became clear that the former teacher training programme students have interrupted their studies as a consequence of several matters. The decision to interrupt was affected by personal reasons, wrong choice of speciality, unpleasant practice experience and reasons related to the university such as the quality of teaching and organizing it. Several support measures to implement before starting the studies were mentioned. These were thorough familiarization with the curriculum and measures to start using during the studies, for example starting with the practice in the first academic year.

Keywords: university, students, interrupting the studies, reasons, support measures

Sisukord

1. Sissejuhatus	5
1.1. Õpingute katkestamise põhjused	6
1.2. Õpingute katkestamise ennetamine	12
2. Metoodika.....	16
2.1. Valim	16
2.2. Andmete kogumine.....	17
2.3. Andmete analüüs	18
3. Tulemused	20
3.1. Õpetajakoolituse üliõpilaste õpingute katkestamise põhjused	20
3.2. Õpetajakoolituse üliõpilaste ettepanekud õpingute katkestamise vähendamiseks	30
4. Arutelu.....	34
Tänu sõnad	39
Autori kinnitus.....	39
Kasutatud kirjandus.....	40
Lisa 1. Intervjuu küsimused	
Lisa 2. Väljavõtted uurimispäevikust	
Lisa 3. Väljavõtte programmiga QCMap kodeerimistest	
Lisa 4. Väljavõtte kategoriseerimisest QCMap keskkonnas	
Lisa 5. Väljavõtte kaaskodeerimisest	

1. Sissejuhatus

Õpetajad on ühiskonna alustala, kes panustavad jätkusuutlikkusse arengusse. Paraku jääb üha enam uudistes, eriti töökuulutustes silma, et Eestis valitseb õpetajate pöud. OSKA hariduse ja teaduse uuringu (Raal, 2018) kohaselt on puudu aineõpetajatest ja tugispetsialistidest, eriti vajatakse loodusteaduslike ainete ja matemaatikaõpetajaid.

Kuigi Ehala (2019) sõnul on huvi õpetajakoolituse vastu viimastel aastatel tõusnud, saab siiski välja tuua põhjuseid, miks noored ei taha õpetajaks õppida. Nendeks on palga ja töömahu ebanormaalne suhe, õpetaja madal staatus, lugupidamatus ühiskonnas ning õpetajate kiusamine. Kusjuures selgus 2016. aasta TNS Emori uuringust, et õpetajate negatiivne maine on enamlevinud just õpetajate endi seas (Õpetajaameti kuvand..., 2016). Samas on Selliovi ja Vaheri (2018) sõnul õpetajaameti maine noorte seas hea, kuid õpetaja elukutse ei ole noorte esimene valik.

Haridus- ja Teadusministeeriumi 2018. aasta andmetel töötas kolmandik õpingute ajal õpetajana ning viiendik kõigist 2006/2007.–2016/2017. õppeaastal õpetajakoolituse lõpetanutest ei ole 2017/2018. õppeaasta seisuga mitte kunagi õpetajana töötanud. Õpetajakoolituse lõpetanute arv on viimase 11 õppeaasta jooksul vähenenud poole võrra. Kusjuures on õpetajakoolituse lõpetanute arv aastatega vähenenud rohkem integreeritud õppes. Vanuserühma järgi on enim (13%) katkestanud 30-39-aastaste hulgas ning kõige vähem (2%) 60-aastaste ja vanemate seas (Selliovi & Vaher, 2018).

Leijeni, Pedaste ja Poom-Valickise (2018) uurimusest selgus, et Tartu Ülikooli õpetajakoolituse üliõpilastel on valdavalt olemas kogemus õpetajana töötamisel, ent kümme aastat pärast õpinguid on tööl vähem kui pooled neist. Samuti valitseb Eesti koolides arusaam, et õpetajaamet pole ühiskonnas väärtustatud. Leijeni (2017) seisukohalt on oluline pöörata tähelepanu õpetajaameti atraktiivsusele ning õpetajate professionaalse arengu toetamisele, aga ka õpetajakoolituse nüüdisajastamisele. Haridus- ja teadusministeeriumi uuringus on välja toodud, et õpetajakoolituses katkestamine suureneb, olgugi et kogu kõrghariduses katkestamine väheneb (Haridus- ja Teadusministeerium..., 2017).

Audentese erakooli õpetaja Enn Kirsmani (2013) sõnul motiveeriks õpetajaks õppima see, kui õpetajad ise lõpetaksid õpetajatöö alavääristamise, öeldes, et õpetajaamet on raske ja väikesepalgaline. Lisaks arvab Kirsman, et õpetajatöö peaks olema tähtjaline, kuna see näitaks

õpilastele, et ka õpetajad läbivad katseid ning pingutavad. Kolmanda aspektina toob erakooli õpetaja välja, et õpilastele tuleks tutvustada tippõpetajaid, kes õpilasi motiveeriks. Olgugi et õpetajate palk kasvab (Õpetajate miinimumpalk kasvab..., 2019) ning Ehala (2019) sõnul on huvi õpetajakoolituse vastu tõusnud, on õpetajakoolitusse tulijate arv keskmisest konkurentsist väiksem. Haridus- ja Teadusministeeriumi (2017) kohaselt õpetajakoolituse lõpetanute asuvad koolidesse tööle vähem kui pooled. Lähtudes õpetajakoolituse lõpetanute vähesest arvust on oluline leida põhjuseid, miks üliõpilased oma õpingud katkestavad, mis on ühtlasi ka käesoleva töö uurimisprobleem.

Uurimisprobleemist tulenevalt on magistritöö eesmärk välja selgitada, mis põhjustel katkestavad õpetajakoolituse üliõpilased endi sõnul õpingud ning missuguseid ettepanekuid teevad õpingud katkestanud üliõpilased katkestamise vähendamiseks. Järgnevalt antakse teoreetiline ülevaade õpingute katkestamise põhjustest ning katkestamist ennetavatest tugimeetmetest.

1.1. Õpingute katkestamise põhjused

Bonaldo ja Pereira (2016) on öelnud, et väljalangemist määratletakse kui õpingute katkestamist õpilaste poolt, kes on omandamas kõrgharidust ja registreerunud ükskõik kui pikaks ajaks, hoolimata ülikooli tegevusest enne lõppotsust. Mayra ja Mauricio (2018) ning Tinto (2006) sõnul on ülikoolist väljalangemine paljude riikide probleem üle maailma. Ülikoolist väljalangemist peetakse üheks suuremaks probleemiks ka Eesti kõrghariduses. Seda on väitnud Eesti Kõrghariduse Kvaliteediagentuuri juht Helki Mattisen (Ülikoolist langetakse välja..., 2014), kes on öelnud, et õppima tuleb võtta neid, kes suudavad toime tulla. Mattiseni sõnul ei hinnata sisseastujat piisavalt nõudlikult. Samas arvab ta, et osa üliõpilasi jätab õpingud pooleli ka seetõttu, et neil on tööturul huvitavam kui koolis. Siiski leitakse, et üliõpilased langevad ülikoolist välja mitmetel erinevatel põhjustel, mitte ainuüksi seetõttu, et ei suudeta toime tulla. Muuhulgas tõdetakse, et enam kui kolmandik katkestanutest jätkavad õpinguid vahetades kas eriala või kooli (Must, Must, & Täht, 2015). Musta jt (2015) uuring kinnitas, et õpingute katkestamine ei tähenda tingimata seda, et õpingud on lõplikult katkestatud, vaid neid jätkatakse kas teisel ajal, vormis vms. Siinses peatükis antakse ülevaade katkestamist mõjutavatest teguritest, mis on seotud isiklike, akadeemiliste, institutsionaalsete, majanduslike ning valedst erialavalikust tulenevate põhjustega.

Donggeun Kim ja Seoyong Kim (2018) toovad oma uuringus välja, et ülikoolist väljalangemine mõjutab nii väljalangejat, ülikooli kui ka ühiskonda. Tõdeti, et umbes kolmandik langeb välja enne bakalaureusekraadi saamist. Ka Mayra ja Mauricio (2018) sõnul on õpingute katkestamisel negatiivne mõju nii üliõpilastele kui ka organisatsioonidele. Paljude üliõpilaste jaoks saavad õpingute katkestamisel otsustavaks isiklikud põhjused, milleks on näiteks lapse sünd, kaitsevähke minek või haige pereliikme eest hoolitsemine (Must et al., 2015). Roosmaa ja Reiska (2015) tõid Tallinna Ülikooli katkestajate uuringus välja ka õppijatel esinevaid terviseprobleeme, mille tõttu õpingud katkestatakse. Eelnimetatud põhjusi on liigitatud ka sotsiaalmajanduslikeks põhjusteks ehk takistuseks, mis tulenevad situatsioonist (Järve, Kallaste, & Räis, 2015).

Bonaldo ja Pereira (2016) uurisid ülikoolist väljalangemist demograafilisest aspektist ning leidsid, et katkestamist mõjutab ka õpingute ajal muutuv perekonnaseis. Nende uuringu tulemused näitasid, et kui üliõpilase perekonnaseis õpingute ajal muutub (st abiellutakse, lahutatakse, jäädakse leseks), on väljalangemise tõenäosus 5,9 korda suurem, kui neil, kelle perekonnaseis õpingute ajal ei muutu. Järve jt (2015) uuringus leiti, et ootamatud sündmused, nagu lapse saamine või lähedase surm mõjutavad oluliselt üldist elukorraldust ja prioriteete. Lisaks muutuva perekonnaseisusele (Bonaldo ja Pereira, 2016) tõid Mayra ja Mauricio (2018) õpingute katkestamist mõjutavate isiklike põhjustena välja veel laste arvu, õpilaste ettekujutuse õpitavast erialast ning õppejõu pühendumise üliõpilasele.

Mattiseni (2014) arvates on üheks õpingute katkestamise põhjuseks see, et üliõpilastel on tööturul huvitavam kui koolis. Samas tuuakse erinevates uuringutes välja, et tudengid on sunnitud õpingute kõrval töötama. Majanduslikust olukorrast tingitud mõju õpingutele on käsitletud näiteks Kori jt (2015) uuring, milles tõdeti, et õpingute kõrval töötamine ei mõjuta ainuüksi sissetulekuid, vaid ka tulemusi ülikoolis, kuna mida rohkem üliõpilased töötavad, seda vähem on neil aega õpinguteks. Samuti on Järve jt (2015) märkinud, et vajadus (sh soov) õpingute ajal töötada on saanud tudengite jaoks otsustavaks õpingute jätkamisel. Siiski on leitud, et õpingute kõrval töötamine võib õppimist ka positiivselt mõjutada, juhul kui töötatakse erialaselt, kuna tööalased kogemused võivad õppimisel kasuks tulla (Must et al., 2015). Samas tõdevad Bonaldo ja Pereira (2016), et rahaline mõju õpingutele on küsitav, kuna välja langevad nii madala sissetulekuga kui ka jõukamad tudengid. Tõdeti, et näiteks Brasiilias on väljalangevus kõrge isegi üliõpilaste finantsilise toetamise korral. Mayra ja Mauricio (2018) sõnul viitab majanduslik

kategooria ka materiaalsele mugavusele, mida üliõpilane peab omama, et saavutada edukat õppetulemust.

Ka Donggeun Kimi ja Seoyong Kimi (2018) sõnul mõjutavad väljalangemist finantsilised tegurid, kuid ka rahulolematuse õppejõudude ja õppeasutusega. Samuti on Mayra ja Mauricio (2018) tõdenud, et institutsiooni tase on oluline. Donggeun Kim ja Seoyong Kim (2018) tõid välja, et õpetamise kvaliteet on õpingute jätkamise juures oluline tegur ning üldiselt on õppejõud toetavad. Siiski on mitmed uurimused näidanud, et õppejõud mõjutavad katkestamise otsust. Näiteks Kori jt (2015) uurimuses toodi välja, et õpingud jäeti pooleli, kuna tunti, et kõrgkool ei paku piisavalt kvaliteetset haridust. Järve jt (2015) uuringus osalejad kurtsid selle üle, et õppejõududel oli vähene oskus teooriat ja praktikat omavahel siduda ning üldiselt erinevaid õpetamisviise loimida. Mayra ja Mauricio (2018) on leidnud, et akadeemilise kategooria alla kuuluvad faktorid on seotud spetsiaalse tarkvara kasutamisega ning õppemeetoditega kohanemisega, millest viimase puhul on Roosmaa ja Reiska (2015) välja toonud, et ühekülgsel õppemeetodite tõttu on õpingud mõnede tudengite jaoks liiga rasked, ent teiste jaoks jällegi igavad.

Kori jt (2015) on uurinud Eesti info- ja kommunikatsioonitehnoloogia eriala esimesel kursusel õppinud tudengeid ning tõdeti, et probleem ei seisne väheses üliõpilaste arvus, vaid väljalangevuse hulgas. Tulemused näitasid, et esimese õppeaasta jooksul langes välja keskmiselt 32,2% IKT tudengitest. Kusjuures on ka Chen (2012) ja Tinto (2006) märkinud, et väljalangevuse risk on suurem just esimesel õppeaastal. Kori jt (2015) uurimuses leiti, et peamiselt langesid välja üliõpilased, kelle matemaatika eksami tulemus oli teistest madalam. Roosmaa & Reiska (2015) uuring näitas, et venekeelse taustaga üliõpilaste jaoks oli üheks katkestamise põhjuseks puudulik eesti keele oskus. Lisaks toodi välja, et õpingute katkemist mõjutavad tegurid on nii õpilaskesksed kui ka ülikoolist, tööandjatest ning vanematest tulenevad. Sarnaselt Bonaldo ja Pereiraga (2016) leidsid ka Kori jt (2015), et õpingute katkestamisel on oma osa demograafilistel teguritel, nagu elukoht, perekondlik ja vanemlik staatus. Veelgi enam on olulised õpingute katkestamise põhjused tudengite motivatsioon, üliõpilaste psühholoogiline konditsioon, õppeedukus, sotsiaalne integratsioon ning institutsionaalsed karakteristikud (institutsioonide struktuur, rahastus), mis kõik mõjutavad õpinguid (Kori et al., 2015).

Käesoleva töö raames uuritakse küll ülikooliõpingute katkestamise põhjusi, ent teemat on käsitletud ka kutseõppes. Sarnaselt ülikooli katkestamise põhjustele on ka kutseõppes märgitud

ära inimesest endast tulevad, perekondlikud, majanduslikud, koolist tulenevad ning muud põhjused (Espenberg, Beilmann, Rahnu, Reincke, & Themas, 2012). Enam peetakse kutseõppes väljalangemise põhjuseks vale erialavaliku tegemist. Samal seisukohal on Eesti kõrg- ja kutsehariduse kvaliteediagentuuri juhataja Heli Mattisen (2015), kes on õpingute katkestamise põhjusena toonud välja vale erialavaliku, öeldes, et tudeng avastab õppima minnes, et erialakirjeldus ei vastanud ootustele või esimesel aastal on vähe kokkupuudet erialaainetega. Espenbergi jt (2012) sõnul põhjustab vale erialavaliku tegemist nõrk karjäärinõustamine. Vale erialavalikuga seoses nimetasid endised IKT tudengid, et nad ei näinud end tulevikus antud erialal töötamas, leides, et praktikat jääb väheks (Järve et al., 2015).

Järve jt (2015) IKT tudengite hulgas läbi viidud uurimuses tõdeti, et 2010. aastal bakalaureuseastmesse õppima asunud üliõpilastest olid 2015. aastaks õpingud katkestanud peaaegu 60%. Järve jt (2015) tõid välja, et õpingute katkestamine on riigile kulukas ning vähendab konkurentsivõimet tööturul. Leiti, et endised IKT tudengid on õpingud katkestanud mitmetel põhjustel, alustades majanduslikest põhjustest, lõpetades ülikooliga seotud teguritega. Mitmete uuringute kohaselt mõjutavad õpingute katkestamist just õppetööga seotud põhjused, nagu õpingutega mittehakkamasaamine (Roosmaa & Reiska, 2015), akadeemiliste võlgnevuste tekkimine (Must et al., 2015), õppejõudude kompetentsus (Kori et al., 2015), õppekoormus ja õpimotivatsiooni kadumine (Järve et al., 2015).

Sarnaselt Järvele jt (2015) on leitud ka teistes uuringutes, et õpingute katkestamist mõjutab üliõpilaste motivatsioon. Kori jt (2015) uuringus leiti, et üliõpilase psühholoogilist konditsiooni (stress, rahulolu, emotsionaalne kurnatus) võib mõjutada üliõpilaste tulemuslikkus ülikoolis. Kori jt (2015) uuringus toodi välja, et kui üliõpilased on motiveeritumad, siis paraneb nende õppeedukus ning nad õpivad rohkem. Teisest küljest, kui tulemused on kehvemad, võib see vähendada motivatsiooni õppida ning omakorda tekitada stressi. Muuhulgas on Järve jt (2015) leidnud, et õpingud jäetakse pooleli ka lõputöö kirjutamisel esinenud raskuste tõttu, mida on põhjendatud motivatsiooni puudumisega või liiga aeganõudva tööga. Järve jt (2015) uuringus toodi välja, et lõputöö pärast katkestatakse õpinguid rohkem magistri- kui bakalaureuse- ja rakenduskõrgharidusõppes.

On leitud, et väljalangemist mõjutavad akadeemilised tulemused (Casanova, Cervero, Núñez, Almeida, & Bernando, 2018). IKT katkestanute uuringus osalejad tõid akadeemiliste oskustega seotud takistustena välja näiteks ainete liigse teoreetilise, vähese huvi ning ainete

keerukuse (Järve et al., 2015). Kori jt (2015) on leidnud, et ülikoolist väljalangemine ohustab pigem õpilasi, kes ei saa piisavalt ainepunkte semestri lõpuks kokku, kuivõrd neid, kellel ei teki võlgnevusi. Lisaks on Chen (2012) välja toonud, et üliõpilaste keskmisel hindel on mõju õpingute katkestamisele. Nimelt leiab ta, et madala keskmise hindega üliõpilastel on suurem oht välja langeda, kui kõrgema keskmise hindega tudengitel. Muuhulgas on Casanova jt (2018) toonud välja, et madalama õppeedukusega üliõpilaste seas on katkestanute seas rohkem naisi kui mehi.

Casanova uuringu eesmärk oli analüüsida tudengite ülikooli jäämise või lahkumise põhjuseid. Uuring viidi läbi 2970 Portugali ülikooli esmakursuslase hulgas ning leiti, et katkestamist mõjutavad ka sugu, esimene ülikooli valik ning ema haridustase. Leiti, et tudengid, kes õpivad esimesena valitud ülikoolis, jätkavad suurema tõenäosusega õpinguid, kui need, kes ei õpi ülikoolis, mida nad on eelistanud. Casanova sõnul mõjutab õpingute jätkamist ka ema haridustase. Samuti on Aina (2012) leidnud, et suurem oht välja langeda on üliõpilastel, kelle vanematel on madal haridustase. Ka Kori jt (2015) uuringu tulemused on kooskõlas Aina (2012) omadega, leides, et vanemate haridustasemel on mõju üliõpilase õpingutele. Kõrgema haridustasemega vanemate lapsed jätkavad suurema tõenäosusega õpinguid, kuna neil on parem sotsiaalmajanduslik taust ning suurem peretoetus.

Õpingute katkestamisel on oluline osa ka sotsiaalsetel teguritel. Mayra ja Mauricio (2018) on välja toonud, et sotsiaalne kategooria keskendub õpilase ja sotsiaalse keskkonna koostoimimisele, mida mõjutavad näiteks üliõpilase puue ning kiusamine. Chen (2012) on leidnud, et üliõpilastel, kes veedavad rohkem aega ülikoolilinnakus, osalevad erinevates organisatsioonides ning suhtlevad kaasõpilastega, on väiksem tõenäosus välja langeda. Programmi TULE uuringust “Haridustee valikud ning õpingute katkestamise asjaolud Eesti kõrghariduses” selgus, et peamised katkestamise põhjused on tingitud emotsionaalsetest probleemidest, nagu vale arusaam õpitavast erialast või tudengite omavahelistest suhtetest (Must et al., 2015). Leitakse, et ka sotsiaalsel keskkonnal on mõju õpingute jätkamisel (Suhlmann, Sassenberg, Nagengast, & Trautwein, 2018). Nimelt on Suhlmann jt (2018) leidnud, et kui üliõpilastel on kuuluvustunne ja head sotsiaalsed suhted, on suurem tõenäosus, et akadeemiline motivatsioon kasvab ning õpinguid jätkatakse. Siiski arvatakse, et sotsiaalne keskkond ja akadeemilised tulemused võivad tekitada üliõpilastes stressi, mis omakorda mõjutab väljalangemist (Johnson, Wasserman, Yildirim, & Yonai, 2014).

Erinevates uuringutes on välja toodud, et õpingute katkestamist mõjutab ka üliõpilase sugu. Programmi TULE uuringust (Must et al., 2015) selgus, et enam katkestavad õpinguid meesüliõpilased, lisades, et naissoost üliõpilastel on ligi kaks korda suurem tõenäosus õpingud lõpetada kui meestel. Ka Aina (2012) sõnul on meestel suurem tõenäosus välja langeda kui naistel. Küll aga on Casanova jt (2018) välja toonud, et õpingud otsustavad katkestada just naised, olgugi et Aina (2012) uuring on näidanud, et naistel on paremad õpioskused ja akadeemilised saavutused. Casanova jt (2018) arvates võib see viidata sellele, et ebaõnnestumisega silmitsi seisvad naisüliõpilased on haavatavamad kui mehed. Samas on Bonaldo ja Pereira (2016) leidnud, et Brasiilia üliõpilaste puhul ei ole sugu oluline määraja katkestamise juures.

Üliõpilaste õpingute katkestamise põhjusi on tudengid ka varasemalt uurinud. Katri Kekorainen (2018) selgitas välja Tartu Ülikooli õigusteaduskonna bakalaureuseõppe üliõpilaste õpingute katkestamise põhjusi ning selgus, et nendeks on samuti vale erialavalik, vähene motivatsioon, üliõpilaste ebapiisav ettevalmistus ning õpingute kõrval töötamine, mida on ka varasemates uuringutes täheldatud. Anastassia Romanovskaja (2018) uuris Tartu Ülikooli Narva kolledži noorsootöö eriala õpingukatkestamise põhjusi. Uuringust tuli välja, et õpingud katkestatakse ootustele mittevastava õppekava, lõputöö kirjutamise, suure õppekoormuse, ebahuvitavate ainete ning huvi kadumise pärast. Kusjuures on ka Romanovskaja uurimusest tulenevalt õpingute peamiseks katkestamise põhjuseks õpingute kõrval töötamine, mis on kooskõlas Kekoraineni tulemustega.

Mattisen (2015) on välja toonud, et väliseksperdid peavad kõrget väljalangenute arvu paratamuseks ega pea olukorra muutmist võimalikuks, kuna põhjused on majanduslikud ning ei sõltu kõrgkooli pingutustest. Mattiseni arvates võib õpingute katkestamine viidata hoopis sellele, et tudengid juhivad oma õppimist otsides võimalusi paremaks eneseteostuseks. Samas lisab ta, et õpingute lõpetamine sõltub sellest, kas ja kuivõrd väärtustab tööturg kõrgharidust tõendavat diplomit, öeldes, et diplom on tööle kandideerides pigem formaalne eeltingimus kui sisuliselt määrav näitaja. Siiski on erinevad katkestamise uuringud (nt Bonaldo ja Pereira, 2016, Kori et al., 2015, Mayra ja Mauricio, 2018) näidanud, et õpingute katkestamist mõjutavad mitmed tegurid ning katkestamist on võimalik vähendada.

Eelnevat kokku võttes saab öelda, et õpingute katkestamine on tingitud nii isiklikest, akadeemilistest, institutsionaalsetest, majanduslikest kui ka varest erialavalikust tulenevatest

põhjustest. On leitud, et õpingute katkestamist mõjutavad näiteks lapse sünni ning õpingute ajal muutuv perekonnaseis. Samuti mõjutab katkestamise otsust tööl käimine, millel on mõju õppeedukusele. Leitakse, et õpingute katkestamist soodustab ka üliõpilase rahulolematuse õppejõudude ja õppeasutusega. Muuhulgas on ära märgitud üliõpilase motivatsioon, sugu, vanemate haridustase, sotsiaalne integratsioon, mis mõjutavad õpingute katkestamise otsust.

1.2. Õpingute katkestamise ennetamine

Lähtudes eelmises peatükis esitatud katkestamise põhjustest, on oluline pöörata tähelepanu ka katkestamist ennetavatele meetmetele. Siinses alapeatükis tuuakse välja ettepanekud ja soovitud, mida on tehtud õpingute katkestamise vähendamiseks.

Selleks, et õpingute katkestamist vähendada, tuleks Casanova jt (2018) sõnul tegeleda katkestamist ennetavate programmidega. Leitakse, et parandama peaks ülikooli vastuvõtusüsteemi ning välja tuleks selgitada tudengite õpiraskused. Casanova jt (2018) hinnangul saab teadmiste ja õpitava vastavusse viimise kaudu ennetada üliõpilase akadeemilist ebaõnnestumist. Näiteks Soomes kasutatakse katkestamise ennetamise meetodina rangemaid vastuvõtutingimusi, mis motiveerib üliõpilasi pingutama ning väljalangemist on vähem (Hiltunen, 2009).

Tinto (2006) sõnul on katkestamise juures oluline just ülikooli esimene aasta, kuna enamasti siis tehakse otsus, kas jääda ülikooli või mitte. Lisaks leiab ta, et ka institutsioonidel on oluline roll tudengite ülikoolis hoidmisel. Ta väidab, et institutsioonid saavad vajalikke programme välja töötades mõjutada üliõpilaste sotsiaalset ja akadeemilist integratsiooni. Ka Kori jt (2015) uuringu kohaselt on kõrgharidusinstituutidel oluline roll tudengite õpingute jätkamise juures. Leitakse, et hariduse vajalikkust näidates saaksid ülikoolid näidata, et pakuvad kvaliteetset haridust ning muuta oma õppekavasid nii, et need vastaksid üliõpilaste ootustele (Kori et al., 2015).

Musta jt (2015) läbiviidud programmi TULE uuringust tulenevalt tehti kolm ettepanekut, mida üliõpilaste väljalangevuse vähendamiseks teha. Üheks soovitusena on kõrghariduslike õppekavade paindlikkuse ja omavahelise seotuse suurendamine, mis tähendab, et õppekavasid luuakse küll palju, kuid nende sisu tuleks põhjalikult läbi mõelda ning omavahel siduda. Musta jt (2015) tegid ka ettepaneku luua õppekavakeskne tagasiside süsteem, mille eesmärk on integreerida üliõpilast ja ülikooli. Selle kaudu on võimalus korrigeerida õppekava sisu ning

korraldust. Kolmandaks tuleks Musta jt (2015) sõnul arvestada rohkem üliõpilaste töötamise ja töökogemusega õppekava läbimisel. Ka Kori jt (2015) on leidnud, et väljalangevust ülikoolides oleks vähem, kui tööandjad väärtustaksid kõrgharidust ning võtaksid tudengeid väiksema koormusega tööle. Samas leiavad Must jt (2015), et töötamine aitab kaasa üliõpilase professionaalsele arengule. Muuhulgas aitaks erialase praktika ja töö ühildamine üliõpilasel paremini majanduslikult toime tulla (Must et al., 2015).

Kori jt (2015) sõnul oleks väljalangevust vähem, kui vanemad toetaksid üliõpilasi nii psühholoogiliselt kui ka rahaliselt nii palju kui võimalik. Ka Tinto (2006) leiab, et rahaline toetus aitaks väljalangevust vähendada. Ta väidab, et ülikoolid saaksid üliõpilasi finantsiliselt toetada ning preemiasüsteemid aitaksid hoida üliõpilasi koolis. Samuti soovivad Kori jt (2015) välja stipendiumite olulisuse, kuna tänu rahalisele toetusele ei peaks üliõpilased nii palju töötama ning saaksid keskenduda rohkem õpingutele. Veelgi enam saavad Kori jt (2015) sõnul kõrgharidusasutused stipendiumite kaudu mõjutada üliõpilaste motivatsiooni.

Õpingute katkestamise vähendamiseks on rahalisi toetusi lisaks Korile jt (2015) ning Tintole (2006) välja pakkunud ka Donggeun Kim ja Seoyong Kim (2018) ning Chen (2012), kelle sõnul aitaksid töö ja stipendiumite saamine üliõpilasi ülikoolis hoida. Cheni (2012) hinnangul saavad finantsiline abi, laenu ja stipendiumid vähendada väljalangemist. Muuhulgas arvab Chen (2012) sarnaselt Korile jt (2015), et kui vanemad toetaksid üliõpilast rahaliselt, siis tänu vanemate sissetulekutele väheneks ka õpingute katkestamine. Lisaks aitaksid Donggeun Kimi ja Seoyong Kimi (2018) sõnul annetused ja erinevad projektid paranda üliõpilaste finantsilist olukorda. Näiteks Rootsis on just tänu kõrgetele õppetoetustele ja õppelaenule üliõpilastel võimalus õpinguid jätkata (Boer, Epping, Faber, Kaiser, & Weyer, 2013). Lisaks on Boeri jt (2013) uuringus välja toodud, et lastega üliõpilasel on võimalus lisatoetusteks.

Ka ITK õpingute katkestajad ja kõrgkooli töötajad on teinud katkestamise vähendamiseks ettepanekuid. Nagu Chen (2012), Kori jt (2015), Donggeun Kim ja Seoyong Kim (2018), on ka Järve jt (2015) leidnud, et katkestamise vähendamisel on oluline roll rahal. ITK katkestanute sõnul vähendaks rahaline toetus (sh stipendiumid) ning väiksemad väljaminekud (sh õppetasud) õpingute ajal õpingute katkestamist. Sarnaselt Casanovale jt (2018), kelle kohaselt tuleb katkestamise ennetamisega tegeleda juba enne ülikooli sisseastumist, peavad ka endised info- ja kommunikatsioonitehnoloogia üliõpilased tähtsaks informeeritust juba enne ülikooli sisseastumist, mis tähendab, et tudengitele jagatakse rohkem informatsiooni valitud valdkonna

ning karjäärivõimaluste kohta. Samuti tuleb katkestanute sõnul üle vaadata õppekorralduse süsteem ning vajalikud muudatused õpekavasse sisse viia (Järve et al., 2015).

Õpingute katkestamise vähendamiseks on tehtud ettepanekuid näiteks vale erialavaliku osas. Espenbergi jt (2012) hinnangul on noortel oluline saada karjäärinõustamist selleks, et nad leiaksid oma huvidele ja võimetele vastava eriala. Veel tõid Espenberg jt (2012) välja, et varakult erialaainetega alustades saab õpilane kiiremini aru, kas valitud eriala talle sobib või mitte. Samuti soovitati, et juba esimesel aastal võiks paralleelselt üldainetega hakata ka erialaained, kuna ainuüksi üldaineid õppides võib kaduda huvi õpitava eriala vastu. Muuhulgas tõid Espenberg jt (2012) välja, et õpilaste huvi säilitamise juures on oluline roll õpetajatel, kuna vanamoodne õpetamismeetod pärsib õpilaste huvi. Õppejõudude mõju üliõpilaste õpingute jätkamisel on leitud ka teistest uuringutes. Näiteks Donggeun Kimi ja Seoyong Kimi (2018) hinnangul aitavad kõrgelt kvalifitseeritud õppejõud haridust parendada.

Sarnaselt Korile jt (2015) ning Espenbergile jt (2012) on ka Roosmaa ja Reiska (2015) uuringus osalenud endised üliõpilased leidnud, et õppejõud mõjutavad õpingute jätkamist. Nimelt peaks õppejõud üliõpilasi innustama ja julgustama, mitte tooma nende eksimusi välja. Leiti, et õppejõud peaksid õppijatele individuaalsemalt lähenema ning andma rohkem tagasisidet. Toodi välja, et abi oleks väiksematest loengu- või seminarigruppidest, mis toetaks aktiivõpet. Endised Tallinna Ülikooli üliõpilased tõid välja, et õppejõududelt oodatakse sõbralikku ning vahetut suhtlemist. Samuti tehti ettepanek, et instituut võiks õppejõududega vestelda või pakkuda suhtlemisoskusi arendavaid koolitusi (Roosmaa & Reiska, 2015). Krull (2018) on öelnud, et õpilase huvi aine vastu saab suurendada, kui õpetaja esitab jõukohaseid, ent arusaamist nõudvaid küsimusi, et panna õpilane diskuteerima. Ta lisab, et õpilased väärtustavad aine õppimist, kui õppimisprotsess on muudetud huviäratavaks ja elutruuks.

Lisaks õppejõudude olulisusele tehti Roosmaa ja Reiska (2015) uuringus osalenud Tallinna Ülikooli katkestajad ettepanekuid õppealaste tugele ning õppetöö korraldusega seoses. Õppealaste tugisüsteemide puhul märgiti, et ülikool peaks selgemalt väljendama, kelle poole tudeng oma murega pöörduma peaks ning et instituut võiks üliõpilastega ühendust võtta enne, kui väljalangemine on ainuke variant (nt ei käi tudeng enam loengutes; ei saa vajalikke ainepunkte täis). Samas tõdetakse vastuolu nõustamise osas, kuna üliõpilased tunnevad, et nad ei saa piisavalt nõustamisalast abi, ent õppejuhtide arvates ei kasuta tudengid olemasolevat abi. Sarnaselt TULE uuringule (Must et al., 2015) tegid Tallinna Ülikooli katkestajad ettepanekuid

õppetöö korraldusega seondult ning leiti, et õppekavad võiksid olla stabiilsemad ning õppekavade muutumisest tuleks informeerida ka üliõpilasi. Samuti pakuti välja lektüürekseid ja e-kursuseid, juhul kui õppeaine ei toimu igal aastal. Kuna katkestamise põhjusena on nimetatud ka raskusi lõputöö kirjutamisega, siis tuuakse Tallinna Ülikooli uuringus välja, et siinkohal oleks abi juhendajapoolsest initsiatiivist ning lõputöö kirjutamist ettevalmistavast ainekse. Siiski leitakse, et ülikooliõpingud eeldavad iseseisvust.

Kekorainen (2018) uuringus osalenud endised õigusteaduskonna bakalaureuseõppe üliõpilased tegid katkestamise vähendamiseks erinevaid ettepanekuid, mis hõlmasid nii institutsiooni kui ka üliõpilasi. Näiteks pakuti välja, et vastuvõetute arvu tuleks vähendada, kuna õigusteaduskonna endiste üliõpilaste sõnul ei leidnud õppejõud piisavalt aega tudengite jaoks. Veel tõid Kekorainen (2018) uuringus osalejad välja, et õpingute katkestamise asemel võiks tudeng pigem eriala vahetada ning ainekupunktid üle kanda. Muuhulgas soovitati ülikooli puudutavate meetmetena, et õppejõududeks oleks oma ala spetsialistid, kes oskavad oma ainek edasi anda ning üliõpilasi motiveerida. Ka Romanovskaja (2018) uurimuses osalenute sõnul võiksid katkestanud eriala vahetada sobivama vastu. Lisaks soovitati üliõpilastel rohkem pingutada, aega paremini planeerida ning võimalusel leida paindliku graafikuga töö või loobuda õpingute kõrval töötamisest.

Kokkuvõttes tuuakse erinevates uuringutes välja, et üliõpilaste väljalangemist on võimalik ennetada ja vähendada. Näiteks leitakse, et tähelepanu võiks pöörata õppekavadele. Nimelt tuleks õppekavade sisu rohkem läbi mõelda ning õppekavaga seonduvatest muudatustest teavitada ka üliõpilasi. Ka märgitakse ära õppejõudude olulisus, kes saavad üliõpilasi toetada ja motiveerida. Muuhulgas leitakse, et tööandjad ning ülikool peaks rohkem arvestama sellega, et üliõpilased töötavad õpingute kõrvalt. Sellest tulenevalt soovitatakse praktika ja töö omavahel siduda, kuna see võimaldaks üliõpilastel paremini majanduslikult toime tulla. Samuti oleks väljalangevuse vähendamiseks abi rahalistest toetustest ja stipendiumitest, et tudengid saaksid keskenduda töötamise asemel õpingutele. Selleks, et õpinguid ei katkestataks vale erialavaliku tõttu, soovitatakse karjäärinõustamist ning varakult praktikaga alustamist.

Tuginedes teoreetilises osas esitatud varasematele õpingute katkestamise põhjuste ja ennetamise uuringutele ning lähtudes uurimisprobleemist, milleks on õpetajakoolituse lõpetanute vähenene arv, on siinse magistr töö eesmärk välja selgitada, mis põhjustel katkestavad õpetajakoolituse üliõpilased endi sõnul õpingud ning missuguseid ettepanekuid teevad õpingud

katkestanud üliõpilased katkestamise vähendamiseks. Eesmärgist lähtuvalt on uurimisküsimused järgmised:

1. Miks katkestavad õpetajakoolituse üliõpilased endi sõnul õpingud?
2. Missuguseid ettepanekuid teevad õpingud katkestanud väljalangevuse vähendamiseks?

2. Metoodika

Magistritöö eesmärgist lähtuvalt kasutati kvalitatiivset uurimisviisi. Õunapuu (2014) sõnul on kvalitatiivse uurimise funktsioon teha nähtavaks varjatud tahud ning anda neile tähendus. Kuna Õunapuu soovitusel on intervjuu kaudu võimalik jõuda ka tundlike ja delikaatsemate teemadele, milleni küsimustike ja vaatlustega ei pruugita jõuda, valiti see meetod õpingute katkestamise põhjuste uurimiseks.

2.1. Valim

Valimi moodustamisel kasutati mugavusvalimit (*convenience sampling*), mis tähendab, et liikmeid kaasatakse nii-öelda mugavalt ehk uurijale kergesti leitavate indiviidide hulgast (nt tuttavad, töökaaslased, pereliikmed) (Õunapuu, 2014). Intervjueeritavate leidmiseks kasutati mugavusvalimit ehk uurija kasutas esmalt isiklike tutvusi ning nende kaudu jõuti uute kriteeriumile vastavate uuritavateni. Ühendust võeti 16 inimesega, kellest kaheksa andis positiivse vastuse ning nendega tehti individuaalintervjuud. Uuritavatega võeti ühendust nii e-kirja kui ka *Facebooki* teel.

Uuring viidi läbi kaheksa Tartu ülikooli õpetajakoolituse endise üliõpilasega, kes on oma õpingud katkestanud. Valimi moodustamise kriteeriumitele vastasid üliõpilased, kes olid Tartu ülikoolis õpetajakoolituse õpingud katkestanud, kuid enne seda õppinud õpetajakoolituses vähemalt ühe kuu. Uuritavate hulgas oli nii endisi bakalaureuse- kui ka magistriõppe üliõpilasi, kellest valimisse kuulus seitse endist bakalaureuseõppe üliõpilast ning üks endine magistri õpetajakoolituse tudeng. Kaheksast intervjueeritavast neli olid mehed ja neli naised. Õpingute ajal käis tööl kuus uuringus osalenud endist õpetajakoolituse üliõpilast, kellest õpetajana töötas üks. Uuritavad olid vanuses 21-47 aastat.

Konfidentsiaalsuse tagamise eesmärgil on uuritavate nimed asendatud varjunimedega, mis on koos taustaandmetega toodud tabelis 1.

Tabel 1. Intervjueeritavate taustaandmed

Varjunimi	Vanus	Õppeaste	Õpingute kestus enne katkestamist	Töötamine õpingute ajal
Ralf	21	bakalaureus/päevaõpe	1,5 aastat	Jah
Elenora	21	bakalaureus/päevaõpe	1 aasta	Jah
Elfriida	41	magister/sessioonõpe	2 kuud	Jah
Heleene	25	bakalaureus/päevaõpe	1,5 aastat	Jah
Richard	23	bakalaureus/päevaõpe	1 aasta	Jah
Hugo	21	bakalaureus/päevaõpe	2 semestrit	Jah
Linda	22	bakalaureus/päevaõpe	1,5 aastat	Ei
Franz	47	bakalaureus/päevaõpe	1 semester	Ei

2.2. Andmete kogumine

Andmete kogumiseks kasutati poolstruktureeritud individuaalintervjuusid, mis tähendab Õunapuu (2014) kohaselt seda, et vestlus algab küll kavast lähtuvalt, kuid kulgeb vastavalt situatsioonile ehk intervjuerija võib küsimuste järjekorda muuta, küsimusi ümber sõnastada või neid täiendada. Individuaalintervjuu kaudu on võimalus jõuda sügavamalt katkestamise põhjusteni. Katkestanute uurimiseks välistati rühmaintervjuu, kuna katkestamise teema võib tekitada ebameeldivaid tundeid, mida ei soovita rühmas arutada.

Intervjuu küsimusi koostades lähtuti töö eesmärgist ning uurimisküsimustest. Intervjuu küsimused on jagatud kahte ossa, millest esimene hõlmab uuritavate taustaandmeid (nagu vanus, haridustase, õppeaste) ning teine põhiküsimusi katkestamise teemal. Iga teemavaldkonna kohta esitati avatud küsimused, näiteks „Millal õpingute jooksul hakkasite mõtlema õpingute katkestamisele?“ ning lisaküsimused, näiteks „Miks just siis?“. Intervjuus esineb ka suletud küsimusi: „Kas õppima asudes õpetajaks õppimise soov muutus?“, millele järgnevad täpsustavad küsimused: „Kui jah, siis kuidas muutus?“

Uurimuse usaldusväärsuse suurendamise eesmärgil viidi läbi prooviintervjuu valimi moodustamise kriteeriumitele vastava õpetajakoolituse endise üliõpilasega. Autori seisukohalt on prooviintervjuu olulise tähtsusega, kuna selle käigus oli uurijal võimalus intervjuu küsimusi parendada. Prooviintervjuu järel muudeti mõnede küsimuste järjekorda, tehti mõne küsimuse sõnastuses muudatusi ning jäeti välja küsimus: „Kust leidsite infot õppekava kohta?“. Lõplik intervjuu kava on Lisas 1.

Siinse uurimuse intervjuud viidi läbi uuritavate poolt välja valitud kohas. Kuuel juhul vesteldi näost näkku ning kahel korral viidi intervjuu läbi videokõnena. Intervjuud algasid sissejuhatusega, mis andis ülevaate uurimuse eesmärgist ning intervjuu küsimustest. Intervjueeritavale korraldati, et uurimuses osalemine on vabatahtlik, konfidentsiaalsus garanteeritud ning küsiti luba salvestamiseks. Samuti anti uuritavale teada, et hiljem on tal võimalus tutvuda uurimistulemustega.

Intervjuud viidi läbi 2019. aasta septembris ja oktoobris. Pikim intervjuu kestis 1 tund 2 minutit ja 13 sekundit ning kõige lühem 25 minutit ja 11 sekundit. Keskmine intervjuu pikkus oli 37 minutit ja 1 sekundit.

2.3. Andmete analüüs

Siinses magistritöös kasutati andmete analüüsimiseks induktiivset sisuanalüüsi, et jõuda võimalikult detailselt katkestamise põhjusteni.

Uurimise käigus peeti ka uurimispäevikut, mille eesmärk on uurimisprotsessi dokumenteerida ja reflekteerida. Uurimispäevikusse dokumenteeriti uurija kogemusi ja probleeme, mis nii intervjueerimise kui ka andmete analüüsimise käigus tekkisid. Lisaks aitab Laheranna (2010) sõnul uurimispäevik järeldusteni jõudmise protsessi läbipaistvana hoida. Väljavõtte uurimispäevikust on esitatud Lisas 2.

Intervjuud transkribeeriti ehk salvestatud intervjuu muudeti kirjalikuks tekstiks. Intervjuudest tehti täielikud transkriptsioonid ehk uurija transkribeeris intervjuu sõna-sõnalt, et intervjueerija kõne võimalikult täpselt edasi anda, isegi kui keelekasutus ei vastanud keelestandardi nõuetele. Tuginedes Laheranna (2010) soovitusel jäeti sisse ka rääkija kordused, kuna need peegeldavad tema mõtlemisprotsesse. Transkribeeritud tekstid loeti mitu korda üle, et vältida hooletusvigu ning veenduda vastaja mõtete kirjanekus. Intervjuude transkribeerimiseks

kasutati *Music Speed Changer*’it, mis võimaldab salvestatud vestlust vastavalt vajadusele kas edasi või tagasi kerida ning kiiremaks ja aeglasemaks muuta.

Ühe intervjuu transkribeerimisele kulus aega keskmiselt kolm tundi. Keskmise intervjuu transkriptsiooni pikkus oli 7 lehekülge, kirjastiilis *Times New Roman*, reavahe 1,5 ning kirja suurus 12.

Andmete kodeerimiseks kasutati andmetöötluskeskkonda QCAmap (*Qualitative Content Analysis*). Esmalt muudeti transkriptsioonide Wordi failid .txt failideks, misjärel laaditi korraga andmetöötlusprogrammi QCAmap. Kodeeriti uurimisküsimuse kaupa. Algselt märgistati ära kõik tähenduslikud üksused ning lisati koodid. Väljavõte programmiga QCAmap kodeerimistest on esitatud Lisas 3.

Korduval kodeerimisel tekkis esimese uurimisküsimuse „Miks katkestavad Tartu Ülikooli õpetajakoolituse üliõpilased endi sõnul õpingud?“ alla 24 koodi, nagu näiteks *elukoha vahetus, liiga palju esinemist, aineid on liiga vähe, halb praktikakogemus*. Teise uurimisküsimuse alla „Missuguseid ettepanekuid teevad õpingud katkestanud väljalangevuse vähendamiseks?“ saadi 20 koodi, näiteks *pädevad õppejõud, ainemahud peaksid vastama tegelikkusele*. Koodid kategoriseeriti ala- ja peakategooriateks. Mõlema uurimisküsimuse alla saadi neli peakategooriat. Näiteks esimese uurimisküsimuse koodid *majanduslik põhjus* ja *kooli kõrvalt tööl käimine* liigitati *isiklikeks põhjusteks* ning koodid *õppejõu ebameeldiv suhtumine* ja *halb praktikakogemus* kategoriseeriti *õppetöö kvaliteediga seotud põhjusteks*. Väljavõte kategoriseerimisest QCAmap keskkonnas on välja toodud Lisas 4.

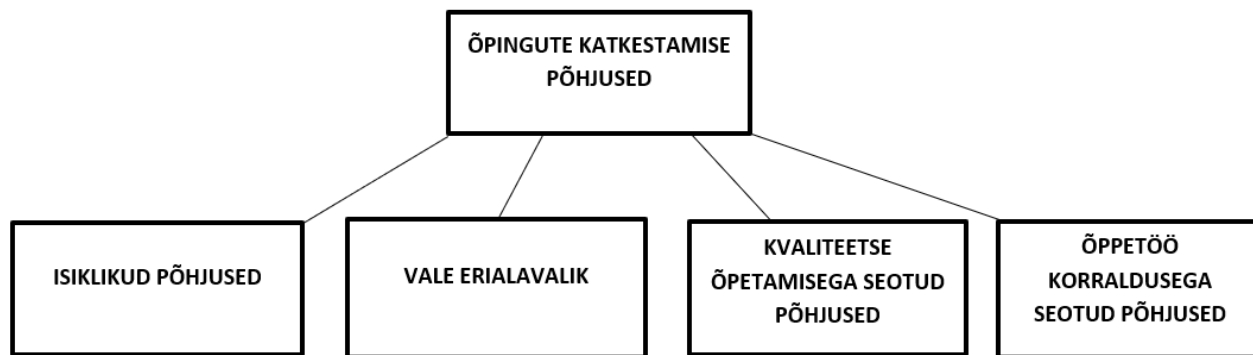
Uurimuse usaldusväarsuse suurendamiseks kasutati kaaskodeerijat, kes lisaks uurijale kodeeris ühte intervjuud ühe uurimisküsimuse raames. Kaaskodeeriti QCAmap keskkonnas. Kaaskodeerijal oli ees koodiraamat ning üldjoontes leidis kaaskodeerija samad koodid, mis uurija. Siiski vaieldi koodide *õppimist oli vähe, ei pidanud pingutama* ja *ained olid liiga lihtsad* üle. Uurija nägi neid eraldiseisvate koodidena, kuid kaaskodeerija ühe koodina. Vaidlemise tulemusena jõuti konsensusele ning kolm eraldiseisvat koodi muudeti üheks koodiks *ainete läbimine ei nõudnud pingutust*. Lisaks leidis kaaskodeerija, et koodi *vähe praktikat* sõnastust peaks täpsemaks muutma ning saadi kood *praktika algab liiga hilja*. Väljavõte kaaskodeerimisest on esitatud Lisas 5.

3. Tulemused

Magistritöö eesmärk oli välja selgitada, mis põhjustel katkestavad õpetajakoolituse üliõpilased endi sõnul õpingud ning missuguseid ettepanekuid teevad õpingud katkestanud üliõpilased katkestamise vähendamiseks. Andmete analüüsimise käigus moodustus nii esimese kui ka teise uurimisküsimuse alla neli peakategooriat, mis on järgnevates alapeatükkides esitatud paksus kirjas. Järgnevalt on välja toodud uurimistulemused kategooriate kaupa. Tulemuste illustreerimiseks on kasutatud väljavõtteid intervjuudest, mis on esitatud kursiivkirjas. Kuigi harilikult kvalitatiivses uurimuses tulemusi arvuliselt ei kuvata, on siinses uurimuses seda mõnel juhul rõhutamiseks kasutatud, näiteks on arvuliselt välja toodud õpingute ajal töötavad üliõpilased. Sandelowski (2001) kohaselt annab tulemuste esitamisel arvude kasutamine võimaluse tuua mustreid selgemalt esile, genereerida uusi küsimusi/analüüsisuundi ning samuti selgitada tähendusi.

3.1. Õpetajakoolituse üliõpilaste õpingute katkestamise põhjused

Esimese uurimisküsimuse „Miks katkestavad Tartu Ülikooli õpetajakoolituse üliõpilased endi sõnul õpingud?“ koodid jaotati neljaks peakategooriaks. Õpetajakoolituse tudengite katkestamise põhjused on esitatud Joonisel 1.

Joonis 1. Õpingute katkestamise põhjused

Isiklike põhjustena toodi välja nii õpingute ajal töötamist, majanduslikku olukorda, eraelulisi põhjuseid kui ka elukoha vahetust.

Valimisse kuulunud kaheksast katkestanust käis õpingute ajal tööl kuus. Oli neid, kelle töögraafik sõltus kooligraafikust ning keda tööl käimine otseselt ei mõjutanud. Siiski toodi ka välja, et tööl käimise tõttu pidi aega paremini planeerima. Olgugi et enamik uuringus osalejatest töötasid osalise koormusega, ilmnas mitmes intervjuus, et õpingute ajal tööl käimine mõjutas õpinguid. Oli endisi üliõpilasi, kes töötasid õppimise kõrvalt ka öösel, mistõttu hommikuti loengusse ei jõutud. Üks intervjuueeritav tõi välja, et kuna ta ei töötanud erialaselt (st õpetajana), siis ei olnud tal tööandja soosingut, mis on tema sõnul õpetajana töötaval üliõpilasel. Ta lisas, et vastupidiselt tema erialale, on koolis töötavatel üliõpilastel eelis, kuna koolid on väga huvitatud, et neil oleksid kõrgelt kvalifitseeritud õpetajad, tänu millele antakse tudengitele enda täiendamiseks kõik võimalused (nt õppepuhkus).

Vahel oli see ka, et ma olin loengus ja siis ma magasin seal. (Heleene)

Mul keegi ei keelanud õppida, aga ega keegi ka väga huvitatud sellest polnud, kuna see tähendaks nende jaoks mingi uue eriala omandamist ja ma võin töölt ära minna. (Elfriida)

Üks intervjuueeritav tõi välja, et kuna ta õppis päevases õppes täiskoormusega, polnud õpingute kõrvalt tööl käimine mõeldav. Ta nimetas katkestamise põhjuseks majanduslikku olukorda, kuna endisel üliõpilasel on ka pere, mida tuleb üleval pidada. Intervjuueeritava sõnul ei soovinud ta, et õpingute ajal peab peret ülal pidama naine.

Mina meesterahvana ja abikaasana ja kahe lapse isana ei tunne ennast ülalpeetava rollis just hästi. (Franz)

Õpingute katkemiseni viisid ka eraelulised põhjused, millest omakorda ilmnasid teised katkestamise põhjused. Üks intervjuueeritav võttis enne katkestamise lõplikku otsust ühe aasta akadeemilist puhkust, plaanides hiljem õpinguid jätkata, kuid eemalviibimise käigus sai katkestanu aru, et tegi vale erialavaliku. Kuna motivatsioon õpingute jätkamiseks aina langes, humanitaarained ei sobinud ning eraelus oli keeruline periood, otsustati eriala vahetada.

See oli see, et ajapikku lihtsalt langes ja langes see motivatsioon ja siis need eraelulised probleemid ja need humanitaarained ka. Ma ei suutnud sellepärast ka lihtsalt jätkata, et vanavanematele rõõmu valmistada. (Richard)

Ühel juhul toodi õpingute katkestamise peamise põhjusena välja elukoha vahetust, sest koliti Eestist ära. Kuna tegu oli pikaajalise unistuse täitumisega, oli katkestamise otsus põhjalikult läbi kaalutud. Siiski ei olnud elukoha muutus ainus õpingute katkestamise põhjus. Mõeldi ka akadeemilise puhkuse võtmisele, kuid kuna ained samuti enam ei meeldinud, siis otsustati õpingud katkestada. Samas lisas endine üliõpilane, et Austraaliast tagasi tulles on võimalus, et ta jätkab pooleli jäänud õpinguid.

Niisiis hakkas see Austraalia mõte rulluma, kuna ained ka väga ei meeldinud ja hakkasin rohkem tunde üle laskma. (Heleene)

Vale erialavalik oli katkestamise üheks peamiseks põhjuseks kuue intervjuueeritava jaoks. Uuritavad leidsid, et teine eriala on neile südamelähedasem ning keegi neist ei kahetse eriala vahetamise otsust. Üks katkestanu leidis pärast õpetajakoolituse katkestamist oma töös uusi võimalusi ning sai indu juurde. Samuti selgus vestluste käigus, et enne õpetajakoolitusse asumist prooviti ka teistele erialadele õppima pääseda, kuid ei saadud sisse ning otsustati õpetajakoolituse kasuks.

Olen rahul antud hetkel jah, sest ma õpin praegu Sisekaitseakadeemias ja ma tunnen, et see valik on mulle südamelähedasem. (Franz)

Jaa, ma olen väga rahul, sest ma lähen iga päev hea tujuga kooli. Ma tahan sinna minna. (Linda)

Ühe uuringus osalenu jaoks soodustas katkestamise otsust nii õpetajaks õppimise kui ka õpetajatööga seotud esinemiskartus. Intervjuueeritav tõi vale erialavaliku puhul välja selle, et talle ei sobi liigne esinemine ning ettekannete tegemine, mida nii õpetajaks õppimine kui ka

õpetajatöö nõuab. Õpetajakoolituse õpingute käigus tuli teha erinevaid ettekandeid kursusekaaslaste ees, millest tulenevalt jõuti arusaamale, et õpetajaamet pole õige valik.

Ma arvan, et mul olid hirmud, sest et mulle ei olnud kunagi otseselt meeldinud nagu esinemine või klassi ees ettekannete tegemine või selline asi. (Linda)

Õpingute katkestamise otsust toetas ka jõudmine arusaamale, et tänapäeva lapsed ja nende suhtumine õpetajatesse on muutunud. Intervjuus toodi välja, et nüüdisaja õpilastel on antud rohkem õigusi ja tegevusvabadust kui õpetajatele, ent õpilastele ei ole räägitud kohustustest. Sellest tulenevalt saadi aru, et õpetajaamet ei ole õige elukutse valik.

Ma võin õpetada inimesi, kes soovivad ja tahavad teada ja kellel on eesmärk. Aga põhikoolis... ma arvan, et see pole minu teema. (Franz)

Üliõpilaste jaoks soodustasid õpingute katkestamist ka **õppetöö kvaliteediga seotud põhjused**, mida toodi probleemkohana välja kõigis intervjuudes. Õppetöö kvaliteediga seotud põhjustena nimetasid katkestanud järgmisi tegureid: õppejõu oskamatus ainet õpetada, õppejõu ebameeldiv suhtumine, ainete läbimine ei nõudnud pingutust, liiga rasked ained, ainete maht ei vastanud tegelikkusele, mittevajalikud ained õppekavas ning praktikaga seotud põhjused.

Katkestanute sõnul on õpingute jätkamises üks olulisemaid tegureid üliõpilase motivatsioon erialal õppida. Siiski tõid uuritavad välja, et juba esimese semestri jooksul kadus huvi õpetajaks õppimise vastu. Huvipuudus oli tingitud ainete õpetamisega seotud põhjustest. Katkestanute hinnangul jättis õppejõudude õpetamine ja aine edasiandmine soovida. Nimetati nii konkreetseid aineid ja õppejõude kui ka üleüldiselt ainete õpetamise puudujääke. Peamiseks probleemiks peeti seda, et õppejõud ei osanud ainet õpetada ning ülikoolis raisatakse üliõpilaste aega. Osa katkestanu sõnul tekkis loengus sageli tunne, et tahaks ise õppejõudu õpetada. Lisaks tundsid intervjuueritavad, et nad läbisid küll aine, kuid ei õppinud selles midagi. Uuringus osalejate hinnangul jäid ained ja eksamid pelgalt PowerPointi tasemele ning sellest tulenevalt ei tekkinud keskendumine ning kadus huvi õppida. Endised üliõpilased lisasid, et mõne aine puhul ei saanud nad aru, mis oli aine mõte, kuna tundus, et õppejõud tegi seda lihtsalt selleks, et nii-öelda linnuke kirja saada.

Et see, mis lõpuks eksamil kontrolliti, oligi selle PowerPointi materjali peale. Ja kui sellega sai asi piirduda, siis mul ei tekkinud endal motivatsiooni enam uurida seda asja eraldi. (Ralf)

Ja siis tekkiski tunne, et ma väga ei usalda, et need järgmised ained paremad oleksid. Kuulata seal pool tundi jahumist, et jumal küll, et olete siin kaugõppes ja oh jumal, kuidas teile seda kõik teada anda ja kuidas ma seda teen. No lõpeta see jahumine selle ümber ära ja hakka parem rääkima siis asjadest, ja ruttu. (Elfriida)

Lisaks õppejõudude õpetamisele ilmnes vestluste käigus õppejõu negatiivne suhtumine üliõpilastesse, mis kahel juhul sai määravaks katkestamise otsuse tegemisel. Intervjueeritavate sõnul suhtles õppejõud eksami ajal tudengitega sellisel viisil, et eksaminandid tulid eksamilt nuttes ära. Katkestanud lisasid, et vanema kursuse üliõpilased olid soovitanud nõustuda kõigega, mida õppejõud ütleb, kuna muidu ei saa eksamit sooritatud.

Temaga sa istudki nägu näo vastas ja siis ta teeb puhast terrorit. Nii et lõpuks mina nutsin seal eksamil, ta pani mulle D välja ja enne, kui ma klassiruumist lahkusin, siis ta ütles, et palun vaata mulle otsa, et ma ei saa lasta sul niimoodi lahkuda. Ma reaalselt nutsin samal ajal. Pärast seda eksamit mul isegi polnud seda tunnet, et jess, see on möödas, vaid ikka oli nädal aega vähemalt raske olla. See oli nii kohutav. (Linda)

Hästi palju meie omadest nutsid ja ta meelega nagu üritas käru keerata. Ja siis ma vaatasin ka, et temaga tuleb nii palju teisel-kolmandal aastal veel aineid ja siis tema pärast ma ka mõtlesin, et uuesti ma küll läbi elada ei tahaks. (Elenora)

Uuringus osalejad nimetasid üheks õppetöö kvaliteediga seotud põhjuseks selle, et õpetajakoolituse bakalaureuseõppes ei nõudnud ainete läbimine pingutust ning tööraskus polnud piisav. Toodi välja, et loengutes käimine polnud kohustuslik, kodutöid anti vähe, ainetes oli töötegemist minimaalselt ning hinne saadi kätte ilma suurema pingutuseta. Samuti toodi välja, et

eksamid olid liiga lihtsalt läbitavad. Sellest tulenevalt ei tekkinud üliõpilastel motivatsiooni õppida ning ühe intervjuueeritava jaoks sai otsustavaks õpingute pooleli jätmisel.

Vot see oligi kõige hullem asi, et kui sa said ikkagi head tulemused ilma pingutamata. Okei, ma sain need head tulemused kätte, aga mis sa nende tulemustega teed. Midagi õppinud ei ole. (Hugo)

Osa intervjuueeritavatest tõid välja, et ainete läbimine ei nõudnud pingutust ning sellest tulenevalt polnud motivatsiooni õppida. Siiski oli ka neid, kelle jaoks olid ained abstraktsed ning valmistasid raskusi. Keeruliste ainete puhul tundis osa endisi üliõpilasi, et nad ei saa õpingutega hakkama ning see toetas katkestamise otsust.

Mingid keelestruktuurid lihtsalt, et kui ma ei tea neid asju eesti keeleski, siis kuidas ma neid inglise keeles peaks teadma. (Linda)

Õppetöö kvaliteediga seotud põhjusena nimetati ka seda, et katkestanute hinnangul ei vasta õpetajakoolituse ainete maht tegelikkusele. Leiti, et ainete läbimise eest saadavad punktid on suuremad kui neis tehtava töö maht. Ühele uuritavale jäi segaseks 3 EAP oodatav töömaht. Endise üliõpilase jaoks võis üks aine olla raskusastmelt 1 ning teine 10, kuigi mõlema aine eest oli võimalik saada 3 EAPd.

Ma julgeks väita, et umbes 50% 3 EAPst oli kuskil 1 EAP koguses, sest see töö ei olnud sugugi väljakutsuv ja ta ei olnud piisavalt sisukas minu arust. (Ralf)

Uuritavate hulgas oli neid, kelle hinnangul esines õpetajakoolituse õppekavas aineid, mis pole õpetajaks õppimise jaoks vajalikud. Kurdeti, et ained, mis hetkel õpetajakoolituse õppekavas on, ei valmista tulevast pedagoogi piisavalt õpetajatööks ette. Katkestanute sõnul on ained vanamoodsad ning puudu on õpetaja jaoks vajalikest ainetest. Ühe endise üliõpilase arvates peaks olema rohkem aineid, kus arendatakse üliõpilase digipädevusi, käsitletakse kaasava hariduse teemat ning õpetatakse, kuidas tundi huvitavaks muuta.

Ootasingi, et on rohkem selliseid aineid, kus õpidki olema õpetaja. Mina pettusin väga.
(Elenora)

Praktikaga seotud põhjustena nimetasid endised bakalaureuseastme üliõpilased seda, et praktika on õpetajakoolituses kõige tähtsam, ent see algab liiga hilja. Uuritavate sõnul peaks praktikaga alustama juba esimesel aastal, et tudengid saaksid reaalse õpetajatöö kogemuse. Üks intervjuueeritav ütles, et kui praktikaga oleks varem alustatud, oleks õpetajaamet talle võib-olla meeldima hakanud ning ta ei oleks katkestanud.

See on tegelt üks jama asi, et seal pole praktikat üldse, kuigi praktikas õpiks kõige rohkem. (Richard)

Kui uuringus osalenud endiste bakalaureuseõppe tudengid praktikani ei jõudnud, siis magistriõppes õppinud intervjuueeritava jaoks sai just praktikakogemus peamiseks õpingute katkestamise põhjuseks. Täpsemalt ebameeldiv kokkupuude mentorõpetajaga. Intervjuueeritava sõnul ei tulnud mentor praktikandile mitte üheski asjas vastu. Juba esimesel kohtumisel küsiti üliõpilaselt, et milleks talle õpetajaametit üldse vaja on, kuna õpilasi ei huvita nagunii, mida õpetaja räägib, ning mentor soovitas praktikandil oma endist tööd edasi teha. Lisaks pakkus mentor ilma praktilise kogemusega üliõpilasele, et ta võiks mentorõpetaja asemel kaks nädalat tunde anda, kuna tahab reisile minna ning peab asendaja leidma.

Ta ei tulnud mitte milleski vastu. Ta ütles, et kellaajad on sellised ja sellised... käite, vaatate tunni ära, kohe ma teiega rääkida ei saa. Kahe tunni pärast saan teiega rääkida, et ma ei tea, mis te vahepeal teete, olete siin all kohvikus või jalutate linna peal. Mõtelge ise, mis te teete. (Elfriida)

Uuringus osalejad tõid peale õppetöö kvaliteediga seotud põhjustele esile ka **õppetöö korraldusliku poolega seotud põhjusi**, mis viisid õpingute katkestamiseni. Õppetöö korraldusega seotud põhjustena nimetati järgmisi punkte: aineid ei saanud kombineerida, õppekava sisu ja ülesehituse süsteem on kehv, tuutorite vähene toetus, sessioonõpet üritatakse

läbi viia päevase õppe eeskujul, vähene selgitustöö ülikooli poolt ning sessioonõppes algavad ained varasel kellaajal.

Üks intervjuueritav kurtis, et Tartu Ülikoolis ei saa aineid omavahel kombineerida. Katkestanu tõi näite, et Tartu Ülikooli õpetajakoolituses peavad inimeseõpetus ja ühiskonnaõpetus koos käima, aga Tallinnas saab aineid omavahel kombineerida õppides näiteks inglise keele ja inimeseõpetuse õpetajaks. Sellest tingituna läks endine Tartu Ülikooli õpetajakoolituse üliõpilane sama eriala õppima Tallinna Ülikooli.

Tartus on nagu see, et inimeseõpetus ja ühiskond peavad kokku käima, aga siin sa saad ise kombineerida. (Elenora)

Teise probleemina tõid endised üliõpilased esile õpetajakoolituse õppekava sisu ja ülesehituse kehva süsteemi. Endiste üliõpilaste mure seisnes selles, et õpetajakoolituses ei olnud piisavalt aineid, millest tulenevalt ei saadud semestri lõpuks ainepunkte kokku. Endiste üliõpilaste arvates oli õpetajakoolituse õppekava süsteem kaootiline. Tudengid pidid ise aineid otsima, kuna õppekavast oli aineid eemaldatud, aga asemele ei pandud midagi. Lisati, et kui üliõpilased pöördusid murega õppekorraldusspetsialisti poole, siis öeldi neile, et ülikool peab alles mõtlema hakkama, kuidas probleemi lahendada.

Mulle ei meeldi absoluutselt see süsteem, mis seal õpetajal praegu on. Täna ma rääkisingi sõbraga, et otsis seda 3 EAPd, et kus ta võtab selle ja siis lõpuks öeldigi, et aa näe, me muutsime nüüd aine ümber ära, nüüd saate võtta juurde. Neil on seal nagu puder ja kapsad. (Hugo)

See õppekava ei olnud normaalselt üles ehitatud. Mingid asjad olid nii lollid. Kohati see õppekava oligi nagu pilli-palla, et oli lihtsalt mingitest asjadest kokku pandud. (Linda)

Lisaks mainiti intervjuu käigus, et probleeme esines internetipõhiste testsüsteemidega, mis mitmel korral ei töötanud. Toodi välja, et üliõpilased pidid korduvalt teste uuesti tegema ning tulemusi ootama. Katkestanu sõnul raiskas testide tegemine sessioonõppe tudengite aega, kuna teste ei oldud korralikult ette valmistatud ning esines tehnilisi rikkeid.

Aga jälle on kaugõppe tudeng raisanud seda aega oma laste kõrvalt ja oma töö kõrvalt, sest lihtsalt on tegelikult halvasti koostatud platvorm nii-öelda. (Elfriida)

Õppetöö korraldusega seotud põhjusena tõi uuringus osalenud endine õpetajakoolituse magistriõppe tudeng välja, et sessioonõpet üritatakse läbi viia nii nagu päevast õpet. Tema sõnul keskenduti sessioonõppe kontakttundides liialt ebaolulisele (nt nimemängud) ning suurema osa tööst pidi üliõpilane ära tegema kodus. Katkestanu lisas, et kontakttundides oli palju ajaraiskamist, kuna intensiivset õppetööd ei toimunud, õppejõud keskendusid naljategemisele ning koduse töö korduva läbirääkimisele. Samuti sõnas endine sessioonõppe tudeng, et palju oli ka ajaraiskamist koduste tööde tegemisel, kuna suure osa neist moodustasid grupitööd. Katkestanu lisas, et paljud sessioonõppe tudengid ei ela Tartus, mistõttu on grupitööde tegemine keerukas ning tekitab üliõpilastes omakorda stressi.

Ja kui on kodune ülesanne, siis tegeletakse lihtsalt poolteist tundi selle koduse ülesande läbirääkimisega. Kõigil on juba vastused olemas ja tehtud, et lähme edasi. Aga me lihtsalt töötame seda uuesti läbi, istutakse ja haigutatakse, inimesed istuvad Facebookis. Mõttetu. (Elfriida)

Samuti tõi üks endine õpetajakoolituse üliõpilane probleemkohana välja, et ülikool ei andnud õigel ajal nõuandeid ning vähesel selgitustöö tõttu pidid tudengid võtma korraga palju aineid, et oma asjad õigel ajal lõpetatud saaksid.

Seal oligi see, et keegi kunagi õigel ajal midagi ära ei seletanud ja õigeid nõuandeid ei andnud, siis oligi selline tunne, et kraba endale nii palju aineid, kui sa vähegi saad, selleks et oma asjad ära lõpetada ja see tundus nii võimatu tol hetkel. (Linda)

Sessioonõppe puhul valmistas üliõpilasele muret loengute algusaeg, mis on tema arvates liiga varajane. Kuna sessioonõppes käivad üliõpilased eri paigust, on väga raske jõuda teisest Eesti otsast hommikul kella kaheksasse loengusse. Endise üliõpilase sõnul võiks tunnid teha pigem õhtusel ajal kauem kui hommikul vara.

Tehke siis õhtul pikemalt, aga see hommik oli paljudele nii keeruline. Näiteks üks naine tuli kuskilt Läti piiri äärest, tal oli nii keeruline tulla. (Elfriida)

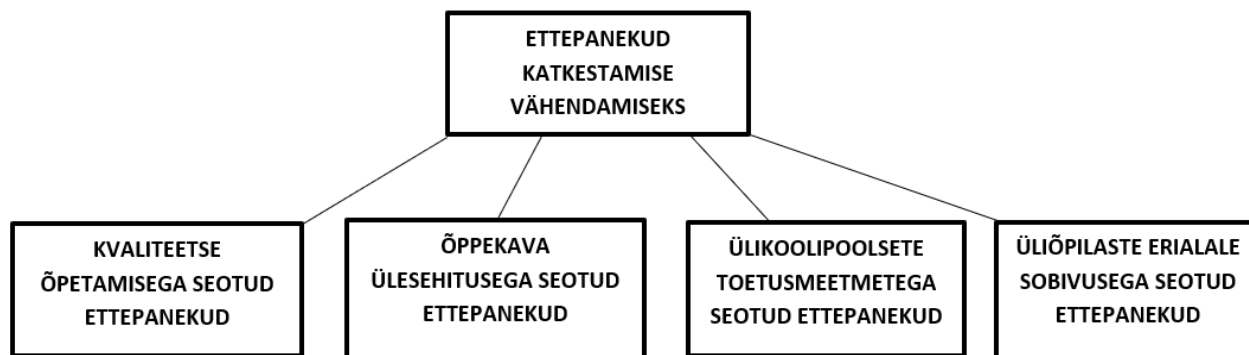
Samuti ei saanud katkestanute hinnangul üliõpilased tuutoripoolset tuge nii palju kui nad lootsid. Ühe katkestanu sõnul andis tuutor sama eriala tudengitele erinevaid nõuandeid. Sellest tulenevalt tekkisid probleemid ainete võtmise ning ainemahu kokkusaamisega.

Minu jaoks jättis see tuutor oma töö tegemata. Ja saksa keele aineid oleks võinud juba hakata võtma esimesest aastast, aga tema ütles, et ei ole mõtet, ja kui me teisele kursusele läksime, siis me olime suht ahastuses, et me ei jõua kolme aastaga elu sees seda tehtud. (Linda)

Võttes kokku esimese uurimisküsimuse tulemused, saab öelda, et endised õpetajakoolituse üliõpilased katkestasid õpingud omal soovil ning ei kahetse katkestamise otsust. Katkestanute sõnul mõjutasid õpingute katkemist nii isiklikud põhjused, vale erialavalik kui ka õppetöö kvaliteediga ning õppetöö korraldusliku poolega seotud põhjused. Isiklike põhjustena nimetati õpingute ajal töötamist, elukoha vahetust, majanduslikku olukorda ning eraelulisi põhjusi. Õppetöö kvaliteediga seotud põhjustena toodi välja, et õppejõud ei osanud ainet tudengitele arusaadavalt esitada ning mõne õppejõu suhtumine oli katkestanute sõnul ebaviisakas. Kurdeti selle üle, et ainete läbimiseks ei pidanud pingutama. Samas esines osa uuringus osalenu meelest õppekavas liiga keerulisi aineid. Endiste katkestanute hinnangul ei vastanud ainete maht tegelikkusele ning õppekavas oli mittevajalikke aineid. Samuti toodi välja ebameeldiv kogemus mentorõpetajaga ning leiti, et praktika algab liiga hilja. Õppetöö korraldusliku poole pealt kurdeti, et aineid ei saa kombineerida, õppekava süsteem on kehv, ülikooli ei andnud piisavalt selgitustööd ning sessioonõppe puhul kaevati loengute algusaegade ja õppe läbiviimise üle. Ära märgiti ka tuutorite vähene toetus.

3.2. Õpetajakoolituse üliõpilaste ettepanekud õpingute katkestamise vähendamiseks

Teise uurimisküsimuse „Missuguseid ettepanekuid teevad õpingud katkestanud väljalangevuse vähendamiseks?“ koodid jaotati neljaks peakategooriaks. Õpetajakoolituse tudengite soovitud õpingute katkestamise ennetamiseks on esitatud Joonisel 2.

Joonis 2. Ettepanekud õpingute katkestamise vähendamiseks

Kvaliteetse õpetamisega seoses tehti ettepanek õppejõudude osas. Nimelt soovitasid endised õpetajakoolituse üliõpilased pöörata tähelepanu õppejõudude suhtumisele ja õpetamisele. Katkestanud tegid ettepaneku, et õppejõud peaksid mahukate kodutööde andmise asemel rõhuma kontakttundide sisukusele ning läbi mõtlema õpetamise intensiivsuse. Nende sõnul ei peitu kogu õpetamise tähtsus suurel hulgal koduste tööde andmises ja iseseisvate tööde tegemises, vaid oluline on vahetu info andmine ja õppejõu-üliõpilase suhtlus. Katkestanute sõnul tuleks õppejõududel oma ainet osata müüa ja tekitada üliõpilastes aine huvi vastu. Endiste üliõpilaste hinnangul peaks õpetajakoolituses rohkem õppimist olema, kuna see paneb tudengid pingutama ning nad ei annaks nii kergelt alla.

Normaalsed õppejõud ja normaalne õppekava. Mul ei ole mitte midagi muud öelda.

(Linda)

Ma tahaks et seal reaalselt saaks õppida ka. (Hugo)

Lisaks toodi välja, et gruppitööd ei sobi sessioonõppes õppivatele üliõpilastele ning neid tuleks vältida. Endise üliõpilase sõnul sobivad rühmatööd päevasesse õppesse, aga sessioonõpet

ei saa läbi viia päevase õppe eeskujul. Katkestanu soovitas rühmatöid teha pigem kontakttundides, mitte anda kodutööna.

Sa ei saa päevase õppe metoodikat kasutada kaugõppes. Need peavad olema erinevad. (Elfriida)

Üks intervjuueeritav tegi ettepaneku kaasata praktilisel toetavaid mentoreid, kuna katkestanu sõnul on väga oluline roll kvaliteetse õpetamise juures mentoril, kes ei tohiks üliõpilast vette visata, vaid peaks olema tulevasele õpetajale toeks. Katkestanu lisas, et mentor ei tohiks kindlasti panna praktikanti ebamugavalt tundma või teda šokeerida. Selle asemel tuleks tulevast õpetajat igal sammul abistada. Endise üliõpilase sõnul oleks mõisteta, kui mentor annab praktikandile jooksvalt õpetamise käigus märku, kui näeb, et tudeng on kas liialt kinnine või ei saa lastega kontakti.

Sa pead olema praktikandile toetav ja see on kogu mentorluse idee. (Elfriida)

Õppekava ülesehitusega seondult tegid endised õpetajakoolituse üliõpilased ettepaneku muuta õppekava tänapäevaseks ning viia sisse uuendused. Katkestanute sõnul tuleks üle vaadata õppeainete vajalikkus ning lähtuda rohkem üliõpilaste soovidest. Kuna õpetajakoolitusest saadud teadmistest on kasu ka teistes valdkondades, siis anti soovitus vaadata sellele avarama pilguga. Samuti soovitati Tartu Ülikoolil vaadata üle, milline on teistest koolides õpetajakoolituse õppekava ning sellest lähtuvalt seda parendada. Toodi välja, et Tallinna Ülikoolis saab erinevaid aineid kombineerida ning seda võiks saada teha ka Tartu Ülikoolis. Endiste tudengite sõnul võiks rohkem õpetada digipädevusi ning seda, kuidas olla hea õpetaja. Muuhulgas tehti ettepanek, et kui õppekavas esinevaid enam ei loeta, siis tuleks nende asemele uued ained panna, et semestri lõpus saaksid üliõpilased ainepunktid kokku.

See tundub nagu neil oleks kuidagi kunagi see valmis tehtud ja nad võiksid seda uuendada natukene, et oleks õpilassõbralikum. (Elenora)

Lisaks soovitati üle vaadata ainepunktides oodatav töömaht ja ainete läbimise eeldused. Endised üliõpilased oleksid soovinud, et neilt nõutaks rohkem ning ainepunktide kättesaamiseks oleks pidanud vaeva nägema. Ainete sooritamiseks tuleks katkestanute sõnul tõsta läbimise taset.

See A või E tase, et läbi saada, on nii madal. Ja kui seda tõsta, siis ma arvan, et mina oleks jäänud. (Ralf)

Mitme intervjuueeritava arvates tuleks õpetajakoolituses praktikaga varakult alustada. Uuritavad leidsid, et praktika peaks algama juba esimesel aastal, hiljemalt teise õppeaasta alguses. Katkestanud tõid välja, et praktikaga õpib kõige paremini ning tudeng saaks selle käigus klassi ees olemise kogemuse. Endiste üliõpilaste sõnul ei peakski praktikant olema klassi ees tervet tundi, vaid piisaks väikesest osast tunnetuse kätte saamiseks. Lisati, et ilma praktilise kogemusest on võimatu teada saada, kas õpitav eriala on õige.

Ma ütleks, et kui see praktika varakult sisse tuua, siis sealt reaalselt nagu on näha seda, et kui palju tegelikult õppida oli, et tööks reaalselt valmis olla. (Richard)

Tehti ka **ülikoolipoolsete toetusmeetmetega seotud ettepanekuid**. Ühe soovitusena toodi välja, et ülikool võiks pakkuda varuvariante. Näiteks kui üliõpilane tahab ühe aine pärast õpingud katkestada, siis võiks ülikool pakkuda alternatiiviks teisi aineid. Lisaks leiti, et ülikool võiks enne üliõpilase lõplikku valiku tegemist erialasid tutvustada. See tähendab, et enne erialamooduli valikut oleks üliõpilasel võimalus erinevate moodulitega tutvuda ning alles seejärel otsus langetada.

Et ülikool soovitaks julgemalt proovida hoopis midagi muud. (Heleene)

Endised õpetajakoolituse üliõpilased soovitasid üliõpilastel enne lõplikku katkestamise otsust ülikooliga arutada. Katkestanute arvates võiks katkestamise mõtet arutada programmijuhiga, kuna tema oskab suunata ja üliõpilasele nõu anda. Siiski leiti, et kui eriala ei sobi, pole mõtet õppida midagi, mis ei meeldi, vaid valida enda jaoks sobivam elukutse.

Ma soovitaksin ka seda, et räägiks äkki ülikoolis läbi seda kellegagi, et äkki kuidagi saavad sind meelt muutma panna. (Elenora)

Toetusmeetmetega seoses rõhuti ka tuutorite olulisusele. Endiste tudengite sõnul on esimese aasta üliõpilastele ülikooli poolt määratud tuutorid, kelle ülesanne on aidata uutel üliõpilastel ülikoolieluga kohaneda ning neid erialaselt abistada ja nõustada. Lausuti, et tuutor peaks andma nõu, milliseid aineid tasub võtta ning milliseid võtta hiljem. Samuti peaksid tuutorid jagama sama eriala tudengitele samu soovitusi.

Oleks võinud ju kohe alguses öelda, et võtke rohkem aineid, et need on nii lebod ained et sa ei pea kohalgi käima. (Linda)

Lisaks tehti **ettepanekuid üliõpilase erialale sobivusega seondult**. Selleks, et ennetada õpingute katkestamist, peaksid üliõpilased enne õpetajakoolitusse astumist põhjalikult õppekavaga tutvuma. Samuti soovitati enne katkestamise lõplikku otsust kõik variandid läbi kaaluda ning otsus hoolikalt läbi mõelda. Katkestanud soovitavad enda jaoks lahti mõtestada probleemi sisu, miks ei soovita enam õpetajakoolituses õppida ning sellest tulenevalt langetada otsus. Kui kaheldakse katkestamise otsuses, siis soovitavad katkestanud esimene semester ära lõpetada, et eriala vahetades saaks aineid üle kanda.

Arvan, et kindlasti see üks semester tulekski ära kannatada ja siis vaadata. (Elenora)

Et nad selle põhjalikult läbi mõtleksid. Et see poleks nii, et aah, üks semester läks halvasti ja üldse ei viitsi. (Richard)

Endiste õpetajakoolituse üliõpilaste hulgas oli neid, kes julgustasid katkestamise mõttega kaasa minema ning proovima midagi uut. Samas oli intervjuueeritavate hulgas neid, kes soovitasid õpetajakoolituse siiski ära lõpetada, kuna sealt saadud teadmisi saab rakendada igas eluvaldkonnas, mitte ainult õpetajaametis. Tõdeti, et keegi ei ole pärast õpetaja eriala lõpetamist kohustatud õpetajana tööle minema, kuid õpetajakoolitusest saadud oskusi, nagu näiteks meeskonnatööoskus ja õpetamisoskus, läheb elus ikka vaja.

Kui on noor inimene, selline alla kolmekümne, siis ta võiks selle ära teha. See on minu soovitus. (Elfriida)

Seega tegid endised üliõpilased õpingute katkestamise vähendamiseks ettepanekuid nii tudengitele kui ka ülikoolile. Tudengitel soovitati enne õpetajakoolitusse astumist õppekavaga põhjalikult tutvuda ning kõik variandid hoolikalt läbi kaaluda. Kui kaheldakse, kas katkestada või mitte, siis võiks endiste üliõpilaste sõnul esimese semestri ära lõpetada. Leiti, et ülikool võiks üliõpilastele ainete osas varuvariante pakkuda ning erialasid tutvustada. Samuti soovitati tudengitel katkestamise mõtet arutada näiteks õppekorraldusspetsialistiga ning tehti ettepanek tuutoritele, et nad esmakursuslasi rohkem toetaks ning nõustaks. Õppekava ülesehitusega seondult pakkusid uuringus osalejad välja, et ülikool võiks õpetajakoolituse õppekava uuendada, vaadata üle ainete vajalikkus ning ainepunktide olemus. Katkestanud soovitasid tuua praktika õppekavasse juba bakalaureuseõppe esimesel aastal, et üliõpilased saaksid varakult õpetajatöö kogemuse. Kvaliteetse õpetamisega seoses soovitasid endised üliõpilased pöörata tähelepanu õppejõudude õpetamisele ja suhtumisele. Samuti tehti ettepanek, et õpetajakoolituse tudengite mentoriteks oleks valitud sisemiselt motiveeritud hea suhtlemisoskusega tegevõpetajad.

4. Arutelu

Magistritöö eesmärk oli välja selgitada, mis põhjustel katkestavad õpetajakoolituse üliõpilased endi sõnul õpingud ning missuguseid ettepanekuid teevad õpingud katkestanud üliõpilased õpingute katkestamise vähendamiseks. Arutelu peatükis tuuakse välja olulisemad uurimistulemused, mida seostatakse teoreetiliste lähtekohtadega. Lisaks on esitatud uurimistöö kitsaskohad, uurimuse praktiline väärtus ning edasised uurimissuunad.

Esimese uurimisküsimuse „Miks katkestavad õpetajakoolituse üliõpilased endi sõnul õpingud?“ tulemused näitasid, et õpetajakoolituse õpingute katkestamisel ei olnud määravaks ainult üks põhjus, vaid katkestamise otsus on sündinud mitmete asjaolude kokkulangemise tagajärjena, milleni on jõutud ka varasemate katkestamise põhjuste uuringutes (nt Bonaldo ja Pereira, 2016, Kori et al., 2015, Mayra ja Mauricio, 2018). Kõik uurimuses osalenud õpetajakoolituse üliõpilased katkestasid õpingud omal soovil ning keegi neist ei kahetse

katkestamise otsust. Käesoleva uurimuse tulemused on kooskõlas Kekoraineni (2018) ja Romanovskaja (2018) uurimustega, kelle uuritavad lahkusid ülikoolist samuti omal soovil ning erinevatel põhjustel.

Mattisen (2015) on välja toonud, et välisekspertide sõnul ei sõltu õpingute katkestamine ülikooli pingutustest, vaid seda peetakse paratamatuks. Küll aga nimetasid käesolevas uurimuses osalenud endised õpetajakoolituse üliõpilased üheks katkestamise põhjuseks just ülikooliga seotud tegureid. Katkestanud tõid esile nii õppetöö kvaliteedi kui ka korraldusliku poolega seotud põhjuseid.

Donggeun Kimi ja Seoyong Kimi (2018) sõnul mõjutab õpingute katkestamine nii üliõpilasi kui ka ülikooli. Nende uuringu kohaselt on ülikoolist välja langemise juures oluline roll nii kvalitatiivsetel kui ka kvantitatiivsetel omadustel. Varasemates uuringutes on välja toodud, et õpingute katkestamist mõjutab õppeedukus. Cheni (2012) sõnul on madalate õpitulemustega üliõpilastel suurem tõenäosus õpingud katkestada, kui parema õppeedukusega tudengitel. Siiski ei ühti Cheni uurimistulemused käesoleva töö tulemustega, kuna õpetajakoolituse katkestanute hinnangul katkestati õpingud omal soovil ning õppeedukus ei mõjutanud katkestamise otsust. Kusjuures tõid siinses uurimuses osalejad välja, et nende õppeedukus oli pigem hea. Küll aga nimetasid endised õpetajakoolituse tudengid õppetöö kvaliteediga seonduvate põhjustena seda, et ainete läbimine ei nõudnud pingutust ning õppejõu õpetamisviis jättis soovida. Veel enam oli mõnel juhul katkestamise otsus mõjutatud halvast praktikakogemusest mentorõpetajaga ning õppejõu ebaviisakast suhtumisest.

Espenberg jt (2012) leiavad, et õpetajal on õpilaste motiveerijana oluline roll, mistõttu on tähtis, et ka õpetaja ise oleks motiveeritud. Donggeun Kimi ja Seoyong Kimi (2018) sõnul saab hariduskeskkonda parendada kõrgelt kvalifitseeritud õppejõude abil. Krull (2018) on öelnud, et õpilase huvi aine vastu saab suurendada, kui õpetaja esitab jõukohaseid, ent arusaamist nõudvaid küsimusi, et panna õpilane diskuteerima. Samuti lisab Krull, et õpilased väärtustavad aine õppimist, kui õppimisprotsess on muudetud huviäratavaks ja elutruuks. Käesolevas uurimuses osalenud katkestanute sõnul aga jäi mõne aine õpetamine vaid PowerPointi tasemele, kodutöid anti vähe ning eksamitel kontrolliti faktiteadmisi. Seega, nii varasemad uurimused kui ka käesoleva uurimuse tulemuste kohaselt on õpingute jätkamises oluline osa õppejõul. Niisiis oleks üheks katkestamise vähendamise võimaluseks suurema tähelepanu pööramine õppejõudude õpetamisoskuste arendamisele ja ühtlase kõrgetasemelise õppetöö läbiviimise tagamisele. Näiteks

võiks ülikooli tasandil alatatada arutelu õppejõudude õpetamisoskuste alastel kursustel osalemise kohustusliku miinimumi kohta, kuna see võimaldaks ühtlustada õpetamise kvaliteeti.

Õppetöö korraldusliku poole pealt kurdeti läbi viidud intervjuudes selle üle, et üliõpilase hinnangul ei saanud aineid Tartu Ülikoolis piisavalt kombineerida ning õppekava ülesehituse ja sisu süsteem oli kehv. Järeldusele, et õppekavas tuleks muudatusi teha jõuti ka Tallinna Ülikooli katkestajate uuringus (Roosmaa & Reiska, 2015), kus leiti, et sagedane õppekava muutmine ning järjepidevuse puudumine tekitab segadust. Selleks, et edaspidi vähendada katkestamist õppekava tõttu, oleks vaja viia ülikoolis sisse uuendused. Üle tuleks vaadata õppeainete sisu ning nende vajalikkus. Oluline oleks koguda süsteemset tagasisidet nii üliõpilastelt kui ka vilistlaselt ning sellest tulenevalt kavandada tõenduspõhiseid arendustegevusi.

Katkestanute hinnangul jäi ka ülikoolipoolset selgitustööd ning tuutorite toetust seoses õppeainete võtmisega väheseks. Samade tulemusteni jõudis ka Kekorainen (2018), kelle uurimuse tulemused näitasid, et katkestanute hinnangul võiks tuutorite tegevus olla aktiivsem. Selleks, et üliõpilane ei jääks oma küsimuste ja muredega üksi, oleks vaja ülikoolil teha rohkem selgitustööd, pakkuda õppenõustamist ning teha koostööd tuutoritega. Kuna tuutorid on spetsiaalse ettevalmistuse saanud üliõpilased, tuleks ülikoolil eriti jälgida, et tuutorid oma tööd korralikult teeks ning andma esmakursuslastele märku, et tuutorlus on ülikoolis kättesaadav tugisüsteem. IKT kõrghariduse katkestajate uurijad Järve jt (2015) on seisukohal, et ka üliõpilased ise peaksid rohkem initsiatiivi üles näitama ning mure korral tuutoritega ühendust võtma.

Endiste üliõpilaste sõnul mõjutasid õpingute katkestamise otsust ka isiklikud põhjused (õpingute ajal töötamine, elukoha vahetus, majanduslik olukord, eraelulised põhjused), mis ühtivad Kori jt (2015) uuringus väljatooduga. Ka Romanovskaja (2018) uuringu tulemused näitasid, et peamiselt katkestatakse õpinguid samaaegse töötamise ja õppimise tõttu, kuna neid on keeruline omavahel kombineerida. Kuna õpingute ajal töötamine ja majanduslik olukord on olulised tegurid ülikoolis õppimise juures, oleks oluline leida vahendeid tudengite finantsiliseks toetamiseks. Siinkohal oleks abi toetustest ning stipendiumitest. Ka Kori jt (2015) leiavad, et tänu stipendiumitele ei peaks üliõpilased nii palju töötama, vaid saaksid keskenduda õpingutele. Õpetajakoolituse üliõpilased saavad taotleda küll erialastipendiumit (Õpetajakoolituse erialastipendium, s.a.) ja Peeter Põllu stipendiumit (Peeter Põllu stipendium, s.a.), kuid siiski ei võimalda ülikoolide rahastamissüsteem piisavalt üliõpilasi finantsiliselt toetada. Sellest tulenevalt

oleks abi näiteks erasektoritest (nt eraisikute fondidest), kuid neid oleks vaja ühiskonda rohkem. Õpetajakoolituse üliõpilasi võiks toetada näiteks mõni endine õpetajakoolituse vilistlane, kes soovib investeerida tulevaste õpetajate heaolusse. Samas võiks üliõpilaste jaoks abi olla ka erinevatest majandusliku toimetuleku koolitustest, et õpetada tudengeid paremini rahaasjadega toime tulema. Ülikool võiks teha rohkem sellekohast teavitustööd ja reklaamida toetusvõimalusi näiteks vilistlastele mõeldud infovoogudes.

Uuringus osalenud endiste õpetajakoolituse üliõpilaste seas oli neid, kes tegid vale erialavaliku, jõudes õpingute käigus arusaamale, et teine eriala on südamelähedasem. Kusjuures ei olnud eriala vahetanud katkestanute jaoks õpetajaamet nende esimene valik. Ka Selliov ja Vaher (2018) töid oma uuringus välja, et õpetaja elukutsel on küll noorte hulgas hea maine, kuid siiski ei ole õpetajaamet noorte esimene valik. Selleks, et üliõpilaste erialavalik oleks läbimõeldum, võiks ülikool aktiivsemalt kaasata karjääri- ja kutsenõustajaid. Ülikool võiks teha rohkem koostööd gümnaasiumitega ning erinevaid erialasid enne lõpliku valiku tegemist tutvustada. Muuhulgas peaks õppekavade tutvustuses andma selgema ülevaate, mida eriala endast kujutab. Kuna intervjueeritavad kurtsid mittevajalike ainete üle õppekavas, võiks esimesel aastal üldainete kõrval alustada juba erialaainetega, selleks, et viia üliõpilane valitud erialaga kurssi.

Endiste üliõpilaste hinnangul toetasid katkestamise mõtet ka praktikaga seotud põhjused. Katkestanute arvates algab õpetajakoolituses praktika liiga hilja. Ka Tallinna Ülikooli katkestajate uuringus (Roosmaa et al., 2015) pöörati tähelepanu praktika rakendamisele. Nimelt tundsid ka Tallinna Ülikooli endised tudengid puudust praktikast, leides, et praktika aitaks suurendada huvi õpitava eriala vastu ning annaks eelise tööturul. Siinses uurimuses osalenute hinnangul on ainealaste oskuste arendamiseks praktika õpetajakoolituses võtmetähtsusega, seega tuleks sellega alustada niipea kui võimalik. Katkestanute hinnangul võiks praktika õppekavasse tuua juba bakalaureuseõppe esimesel õppeaastal, et saada kätte õpetajatöö kogemus, rakendada teadmisi ning saada kindlustunnet erialavaliku osas. Lisaks aitaks praktika teooriat paremini mõista, tekitada eriala vastu huvi ning lihtsustada tööotsimist.

Autori arvates esines töös mitmeid kitsaskohti. Esiteks, kuna valim oli väike, ei saa töö tulemusi üldistada kõikidele õpetajakoolituse katkestanutele. Samuti mõjutas uurimuse tulemusi see, et valimisse kuulusid vaid üliõpilased, kes on õpingud omal soovil katkestanud. Kui uuringusse oleks kaasatud tudengeid, kes on eksmatrikuleeritud muudel põhjustel (nt õpingutes edasijõudmatus, õppekulude mittehüvitamine, õppekorralduse rikkumine vms), oleks võinud

tulemused olla praegusest erinevad. Edasised uurimused võiks keskenduda üliõpilastele, kelle õpingud on katkenud ülikoolipoolisel initsiatiivil, nagu näiteks ainemahu mittekokkusaamise, õppekulude mittehüvitamisega või tudengid peavad õpingud pooleli jätma samaaegse töötamise tõttu.

Andmekogumise puhul mõjutas uuringu kvaliteeti asjaolu, et uurija jaoks oli kvalitatiivse uurimuse läbiviimine esmakordne kogemus, mistõttu võis see mõjutada intervjuude läbiviimist. Näiteks esines intervjuuerimisel kohti, kus oleks olnud vajalik vestluse käigus küsida rohkem täpsustavaid küsimusi, et uurimisprobleemile lähemale jõuda. Üheks uurimuse kvaliteedi suurendamise võimaluseks oleks olnud transkriptsioonide saatmine uuritavatele ülelugemiseks. Rolfe (2004) sõnul saab uurija informatiivsemaid intervjuusid, kui intervjueeritavad saavad oma intervjuude transkriptsioonid uuritavatele ülelugemiseks ja täiendamiseks. Töö autor kaalus transkriptsioonide saatmise võimalust, kuid ajalise piirangu tõttu ei kasutanud seda.

Uurimuse praktiline väärtus seisneb selles, et varasemalt pole autorile teadaolevalt Eestis õpetajakoolituse endiste üliõpilaste katkestamise põhjusi intervjuu kaudu uuritud. Töö autor näeb uurimuse praktilist väärtust peamiselt ülikooli jaoks, kuna enamiku katkestanu sõnul mõjutas õpingute katkestamise otsust just õppekorralduse ja õppetöö kvaliteediga seotud põhjused. Tulemused annavad võimaluse alustada arutelusid, mida ülikool saaks parendada. Samuti ei ole uuringus osalenute ettepanekud kasulikud ainuüksi õpetajakoolitusele, vaid kogu ülikoolile. Vajalik oleks süsteemselt jätkata arutelusid katkestamise vähendamise teemal, et teemat rohkem käsitletaks ning aastatega katkestanute arv väheneks. Samuti tuleks põhjalikult analüüsida õppekavasid. Majandusliku olukorra poole pealt tuleks üle vaadata rahastus.

Katkestamise uurimuse tulemusi võiks lugeda ka üliõpilased, kuna endiste tudengite ettepanekutele tuginedes võiks üliõpilaste katkestamise otsus olla kaalutletum ning kõhkluste korral tuleks arutada tuutorite, õppekorraldusspetsialisti ning üliõpilasnõustajatega. Lisaks võiks uurimistööga tutvuda õppejõud, kuna erinevate uurimuse tulemused näitavad, et õppejõududel on suur roll üliõpilaste motiveerimise ja õpingute jätkamise osas.

Kokkuvõttes on katkestamise teemaga tegelemine oluline ka edaspidi, kuna õpingute katkestamine on endiselt laialdane probleem ning selle vähendamiseks on oluline erinevad tugimeetmed kasutusele võtta. Õpetajaamet ei kao ühiskonnast kuhugi, pedagooge on vaja igal ajal ning selleks, et tulevasi kõrgharitud õpetajaid oleks rohkem, tuleb üliõpilaste õpingute teemale suuremat tähelepanu pöörata.

Tänuõnad

Minu suurim tänu läheb töö juhendaja Liina Lepale, kelle täpsus, nõuanded ja soovitud ning toetav suhtumine aitasid kaasa käesoleva töö valmimisele. Tänan väga ka intervjueritavaid, kes olid nõus oma kogemusi ja mõtteid jagama. Samuti olen tänulik kaaskodeerijale, kes oli mulle abiks andmete analüüsimisel.

Autori kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

..... (allkiri)

Kasutatud kirjandus

- Aina, C. (2013). Parental background and university dropout in Italy. *Higher Education*, 65(4), 437–456.
- Boer, H., Epping, E., Faber, M., Kaiser, F., & Weyer, E. (2013). Continuing Higher Education. Part One: General Impressions of an International Inventory and Explorative Analysis of Policies concerning Flexibility in Continuing Higher Education for Workers. *International Higher Education Monitor*. Thematic report. Külastatud aadressil <http://www.ihem.nl/themereports/Continuing%20Higher%20Education%20Part%201%20CHEPS.pdf>
- Bonaldo, L., & Pereira, L. N. (2016). Dropout: Demographic profile of Brazilian university students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 228, 138–143.
- Casanova, J. R., Cervero, A., Núñez, J. C., Almeida, L. S., & Bernando, A. (2018). Factors that determine the persistence and dropout of university students. *Psicothema*, 4, 408–413.
- Chen, R. (2012). Institutional characteristics and college student dropout risks: A multilevel event history analysis. *Research in Higher education*, 53(5), 487–505.
- Ehala, M. (2019, 12. veebr). Miks noored ei soovi õpetajaks saada? *Postimees*. Külastatud aadressil <https://meieesti.postimees.ee/6520855/miks-noored-ei-soovi-opetajaks-saada>
- Espenberg, K., Beilmann, M., Rahnu, M., Reincke, E., & Themas, E. (2012). Õpingute katkestamise põhjused kutseõppes. *Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusüringute keskus RAKE ja CPD OÜ*, Tartu. Külastatud aadressil https://www.hm.ee/sites/default/files/opingute_katkestamise_pohjused_kutseoppes.pdf
- Haridus- ja Teadusministeeriumi aasta-analüüs* (2017). Külastatud aadressil https://www.hm.ee/sites/default/files/uuringud/htmaastanaluus2017_kokkuvote.pdf
- Hiltunen, K. (Ed.). (2009). *Centres of Excellence in Finnish University Education 2010-2012*. Finnish Higher Education Evaluation Council. Külastatud aadressil https://karvi.fi/app/uploads/2015/01/KKA_0309.pdf
- Johnson, D. R., Wasserman, T. H., Yildirim, N., & Yonai, B. A. (2014). Examining the effects of stress and campus climate on the persistence of students of color and White students: An application of Bean and Eaton's psychological model of retention. *Research in Higher Education*, 55(1), 75–100.

- Järve, J., Kallaste, E., & Räis, M. (2015). *Tudengite õpingute katkestamise põhjused IKT kõrghariduses*. Külastatud aadressil <http://media.voog.com/0000/0034/3577/files/IKT-katkestajate-uuringu-1%C3%B5ppraport.pdf>
- Kekorainen, K. (2018). *Bakalaureuseõppe üliõpilaste hinnangud oma õpingute katkestamise põhjustele Tartu Ülikooli õigusteaduskonna tudengite näitel*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Kim, D., & Kim, S. (2018). Sustainable education: analyzing the determinants of university student dropout by nonlinear panel data models. *Sustainability*, 10(4), 1–18.
- Kirsman, E. (2013, 25. jaan). *Mida teha, et noored tahaksid õpetajaks õppida? Õpetajate Leht*. Külastatud aadressil <http://opleht.ee/2013/01/mida-teha-et-noored-tahaksid-opetajaks-oppida/>
- Kori, K., Pedaste, M., Tõnisson, E., Palts, T., Altin, H., Rantsus, R., Sell, R., Murtazin, K., & Rüütmann, T. (2015). First-year dropout in ICT studies. In *2015 IEEE Global Engineering Education Conference*, 437–445.
- Krull, E. (2018). *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Laherand, M-L. (2010). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Sulesepp.
- Leijen, Ä. (2017). Milline peaks olema nüüdisaegne õpetajakoolitus? *ERR*. Külastatud aadressil <https://novaator.err.ee/586347/milline-peaks-olema-nuudisaegne-opetajakoolitus>
- Leijen, Ä., Pedaste, M., & Poom-Valickis, K. (2018). *Õppija ja õpetaja täna ning tulevikus*. Külastatud aadressil https://www.eetika.ee/sites/default/files/www_ut/3_pedaste_poom-valickis_oppija-opetaja.pdf
- Mattisen, H. (2015, 11. det). Kas õpingute katkestamine on (tunnetatud) paratamatus? *Õpetajate Leht*. Külastatud aadressil <http://opleht.ee/2015/12/kas-opingute-katkestamine-on-tunnetatud-paratamatus/>
- Mayra, A. & Mauricio, D. (2018). Factors to Predict Dropout at the Universities: A case of study in Ecuador. In *2018 IEEE Global Engineering Education Conference*, 1238-1242.
- Must, O., Must, A., & Täht, K. (2015). *Haridustee valikud ning õpingute katkestamise asjaolud Eesti kõrghariduses*. Tartu Ülikool.
- Peeter Põllu stipendium* (s.a.). Külastatud aadressil <https://sihtasutus.ut.ee/fondid/statuut-peeter-pollu-stipendium>

- Raal, K. (2018). Graafikud: Eesti hariduse suurim väljakutse on õpetajate nappus. *Postimees*.
Külastatud aadressil <https://www.postimees.ee/6272146/graafikud-eesti-hariduse-suurim-valjakutse-on-opetajate-nappus>
- Rolfe, G. (2004). Validity, trustworthiness and rigour: quality and the idea of qualitative research. *Journal of Advanced Nursing*, 53(3), 304–310.
- Romanovskaja, A. (2018). *Õpingukatkestamise võimalikud põhjused ja tugimeetmed Tartu Ülikooli Narva Kolledži noorsootöö eriala üliõpilaste vaatenurgast*. Publitseerimata lõputöö. Tartu Ülikooli Narva Kolledž.
- Roosmaa, E. - L., & Reiska, E. (2015). *Tallinna Ülikooli katkestajate uuring*. Külastatud aadressil http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/48621/TLU%20KATKESTAJATE%20UURING_aruanne_juuni2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sandelowski, M. (2001). Real qualitative researchers do not count: The use of numbers in qualitative research. *Research in nursing & health*, 24(3), 230–240.
- Sellio, R., & Vaher, K. (2018). *Õpetajakoolituse lõpetanud ja alustavad õpetajad EHISes andmetel*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium. Külastatud aadressil <https://www.hm.ee/sites/default/files/uuringud/opetajad.pdf>
- Suhlmann, M., Sassenberg, K., Nagengast, B., & Trautwein, U. (2018). Belonging Mediates Effects of Student-University Fit on Well-Being, Motivation, and Dropout Intention. *Hogrefe Publishing*, 49(1), 16–25.
- Tinto, V. (2006). Research and practice of student retention: What next? *Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice*, 8(1), 1–19.
- Õpetajaameti kuvand ja atraktiivsus* (2016). Külastatud aadressil http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/51771/opetajaameti_atraktiivsus_2016.pdf?sequence=7&isAllowed=y
- Õpetajakoolituse erialastipendium* (s.a.). Külastatud aadressil <https://www.ut.ee/et/oppimine/opetajakoolituse-erialastipendium>
- Õpetajate miinimumpalk kasvab 65 euro võrra, haridustöötajate liidu sõnul sai «tulekahju kustutatud». (2019, 25. sept). *Postimees*. Külastatud aadressil <https://www.postimees.ee/6786989/opetajate-miinimumpalk-kasvab-65-euro-vorra-haridustootajate-liidu-sonul-sai-tulekahju-kustutatud>

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteaduses*. Tartu: Tartu Ülikool.

Ülikoolist langetakse välja nii suutmatusest hakkama saada kui igavusest (2014). *ERR*.

Külastatud aadressil <https://www.err.ee/513632/ekspert-ulikoolist-langetakse-valja-nii-suutmatusest-hakkama-saada-kui-ka-igavusest>

Lisa 1. Intervjuu küsimused

Taustaandmed

1. Kui vana Te olete?
2. Teie haridustase?
3. Kas õppisite päevaõppes või avatud ülikoolis (sessioonõppes)?
4. Kui kaua kestsid Teie õpingud ülikoolis?
5. Mis aine(te) õpetajaks õppisite?

Intervjuu küsimused

1. Miks otsustasite tulla õpetajakoolituse õppekavale õppima?
2. Kui kindel olite oma otsuses saada õpetajaks? Põhjendage.
  - a. Miks just selline valik?
  - b. Kes Teid selle otsuse tegemisel suunasid/mõjutasid?
  - c. Kuidas Teid mõjutati?
3. Milliseid variante kaalusite lisaks õpetajakoolitusele?
  - a. Miks otsustasite siiski õpetajakoolituse kasuks?
4. Millised olid Teie eesmärgid/ootused õpingute suhtes (bakalaureuseõpingute, millised magistriõppe) alguses?
5. Kui põhjalikult olite tutvunud õppekavaga enne õpingute alustamist?
  - a. Kuivõrd vastas õppekava Teie ootustele?
6. Kuidas olite rahul õpetajakoolituse ainetega?
7. Kas käisite õpingute ajal praktilal ja/või tööl?
  - a. Kui jah, siis kuivõrd mõjutas see ülikooliõpinguid? Tooge näiteid.
  - b. Millises valdkonnas töötasite?
  - c. Milline oli Teie töögraafik?
8. Kas töötasite õpingute ajal õpetajana?
  - a. Kui jah, kas töötamine pigem toetas või takistas õpinguid? Põhjendage.
  - b. Kui ei, kas kaalusite õpingute ajal töötamist? Põhjendage.

- c. Kas õpetajakoolituse ainetest oli abi praktikal/tööl? Tooge näiteid.
9. Kas õppima asudes õpetajaks õppimise soov muutus?
- a. Kui jah, siis kuidas muutus?
10. Millal õpingute jooksul hakkasite mõtlema õpingute katkestamisele?
- a. Miks just siis?
  - b. Mis katkestamise mõtteni viis või seda mõtet toetas?
11. Kellega Te õpingute katkestamise mõtet/plaani arutasite?
12. Kellega ülikooli inimestest katkestamise mõtet arutasite / või miks ei arutanud?
- a. Kellele andsite õpingute katkestamise soovist teada?
  - b. Missuguseid soovitusi/nõuandeid saite?
13. Kuidas saaks ülikool õpetajakoolituse üliõpilasi toetada, et õpingute katkestamist oleks vähem? Tooge näiteid.
- a. Mida saaks teha, et õpetajakoolitusse tulijate erialavaliku otsus oleks kindlam?
14. Mida oleksite ise saanud teha, et õpinguid mitte katkestada?
- a. Kas olete rahul õpingute katkestamise otsusega? Selgitage.
15. Milliseid soovitusi annaksite üliõpilastele õpingute katkestamise teemaga seondult?
16. Millistel tingimustel oleksite nõus õpetajakoolitusse tagasi õppima tulema?
17. Millega hakkasite tegelema pärast õpingute katkestamist?
- a. Kui vahetasite eriala, siis mida õppima läksite?
  - b. Miks just seda?
  - c. Kuidas need õpingud kulgevad?
18. Mida soovite veel õpingute katkestamise teemaga seondult öelda?

Lisa 2. Väljavõtted uurimispäevikust

Väljavõte valimi moodustamisest

xx. september 2019

Kirjutasin täna kahele tuttavale õpetajale ning sain veel kolme katkestanu kontaktid. Kuna paljud ei reageeri kirjale, olen varuvariandina ka videokõnet pakkunud, aga ei midagi. Isegi kui ei saa või ei taha uuringus osaleda, võiks öelda. Seega algselt plaanitud 13 intervjuueeritavat küll kokku ei saa.

Väljavõte intervjuu läbiviimisest

xx. september 2019

Viisin läbi viienda intervjuu, mis osutus siiani kõige keerulisemaks. Oli napolisõnaline intervjuueeritav ning jäin jänni küsimustega. Kuna kõik paberilt sai küsitud, üritasin veel uurida, kuid sain ise ka aru, et küsimused hakkasid korduma. Samas olen märganud, et isegi kui küsin mitu korda sama küsimust, saan iga kord natuke rohkem infot, nii et päris asjata ei ole.

Väljavõte intervjuu transkribeerimisest

xx. oktoober 2019

Sain siis lõpuks kaheksa inimest valimisse ning lõpetasin just viimase intervjuu transkribeerimise. Intervjuu ise kestis videokõnena üle tunni, aga selle transkribeerimine võttis aega kaks päeva. Peab tunnistama, et kõige parem on olnud transkribeerida videokõnena tehtud intervjuusid – nende helikvaliteet jääb parem.

Väljavõte andmete analüüsimisest

xx. oktoober 2019

Hakkasin koodi kategooriatesse jagama. Päris keerukas. Mida rohkem intervjuusid läbi loen, seda detailsemaks muutun. Iga asi tundub juba eraldi koodina. Kui esimese uurimisküsimuse koodid sain enam-vähem kategoriseeritud, siis teisega on täielik segadus.

Lisa 3. Väljavõte programmiga QCMap kodeerimistest

lähed tööle ja leiad, et pooled asjad jäeti õpetamata. Ma ei oska seda hinnata.

K: Milline oli Teie rahulolu õpetajakoolituse ainetega?

V: no minu jaoks oli seal kolm faktorit, miks ma katkestasin..võibolla ma sinu küsimusele täpselt ei saa vastata aga.. Esimene faktor oli see, et oli hästi palju ajaraiskamist. Kui me räägime kaugõppest, siis see inimene, kes õpib kaugõppes, on väga hõivatud inimene, sest üldjuhul käib ta tööl, tavaliselt on tal pere, üldjuhul on tal veel mingid huvialad, tavaliselt on nad ikkagi vanemad, eks ju. Selline ajaraiskamine oli üks põhilisi põhjuseid. Et ma lähen laupäeval kooli ja õppeaines hakkavad mingisugused nimemängud ja põhimõtteliselt õpetaja lihtsalt teeb seal nalja ja põhjutt käib selle ümber et te peate tegema kõike kodus ja võtke end kodus kokku ja siis kodus on sul mingi tohutu ülesannete hunnik, aga sel laupäeval päeval siis see poolteist tundi ei toimu mitte midagi tegelikult. See oli minu jaoks, või mitte ainult minu vaid teiste jaoks ka, ajaraiskamine. See aeg kui kaugõppe üliõpilane läheb ülikooli kohale, see peaks olema hästi intensiivne ja võimalikult palju õpetamist täis. Nii vähe on neid kontakttunde ja kui seda raisatakse sellistele mängudele. Ja kui on kodune ülesanne, siis tegeletakse lihtsalt poolteist tundi selle koduse ülesande läbirääkimisega. Kõigil on juba vastused olema ja tehtud, et lähme edasi. Aga me lihtsalt töötame seda uuesti läbi, istutakse ja haigutatakse, inimesed istuvad facebookis. Mõttetu. Mõttetu. Siis oli ka sellist koduste tööde ajaraiskamist ka. Näiteks ülikool ilmselt ei ole väga läbi mõelnud, et mida tähendab kaugõpe ja mida päevane õpe. Kaugõppe tudengeid ei ole mõtet panna tegema grupitöid. Üks on võrus ja teine tallinnas..et kui tudeng, kes elab tartu linnas või ühikas, siis loomulikult neil on palju lihtsam, aga jälle jõuame sinna samasse – kaugõppe inimene elab üldse teises dimensioonis, tal on lapsed, pere, töö ja kõik muud asjad. Teda pole mõtet panna tegema sellist asja. See grupitööde tegemine oli äärmiselt keerukas ja äärmiselt stressi tekitav paljudele. Pigem oleks võinud olla intensiivsem klassis ja individuaalsed tööd individuaalselt. Siis oli seal pedagoogika osakonnas probleem selles, et näiteks olid sellised netipõhised testid, kus kõik möllasid nendega ja ei tulnud ega tulnud seda tulemust. Lõpuks hakkasid inimesed juba kirjutama, et meil peaks olema juba tulnud need testitulemused, aga me ei saa läbitud neid ja kes tegi neid juba viis-seitse korda ja siis tuleb välja et üha tehniliselt ansud ja sulle lihtsalt öeldakse. et sorri noh. Et me oleme ka

B16

liiga palju ajaraiskamist

delete

B16

B17

B16

B17

B14

Lisa 4. Väljavõte kategoriseerimisest QCMap keskkonnas

Uurimisküsimus: Miks katkestavad Tartu Ülikooli õpetajakoolituse üliõpilased endi sõnul õpingud?

Koode kokku 24, mis jaotati neljaks kategooriaks.

Kategooria näide: Õppetöö kvaliteediga seotud põhjused

- Õppetöö kvaliteediga seotud põhjused
  - ◆ B1: õppejõud ei osanud ainet õpetada
  - ◆ B8: õppejõu ebameeldiv suhtumine
  - ◆ B10: praktika liiga hilja
  - ◆ B12: ainete läbimine ei nõudnud pingutamist
  - ◆ B17: palju kodust tööd
  - ◆ B18: halb praktikakogemus
  - ◆ B23: ainete maht ei vastanud tegelikkusele
  - ◆ B29: mittevajalikud ained
  - ◆ B30: liiga rasked ained

Uurimisküsimus: Missuguseid ettepanekuid teevad õpingud katkestanud väljalangevuse vähendamiseks?

Koode kokku 20, mis jaotati neljaks kategooriaks.

Kategooria näide: Kvaliteetse õpetamisega seotud ettepanekud

- Kvaliteetse õpetamisega seotud ettepanekud
  - ◆ C4: pädevad õppejõud
  - ◆ C11: üliõpilaste soovidega arvestamine
  - ◆ C16: kaugõppes vältida grupitöid
  - ◆ C17: rohkem töötegemist tunnis ning vähem kodus
  - ◆ C19: mentorite kvalifitseeritus
  - ◆ C23: õppimist peaks rohkem olema

Lisa 5. Väljavõtte kaaskodeerimisest

V: ei näinud enam seda mõtet. Sõbrad jäid ikka sinna ja ma kuulen, nagu tallinnas on teisugune õppekava, aga ma otseselt tallinnas seda õppima minna ei taha. Mulle ei meeldi tallinn. Ja ma kuulen sõprade käest kuidas see eriala LOREdel struktuur on nii kaootiline. Ta läks siia füüsikaeriala õppima ja ta peab otsima aineid, et EAPsid kätte saada. Semestri alguses on nagu 27 EAPd ja mõtleb kust need 3 EAPd juurde saada. Reaalselt ise peab otsima. Tartu ülikoolis on õpetajakoolitus päris jama see õppekava.

K: aga mis sa muudaks seal?

V: kindlamaks teeks. Ma tahaks et seal reaalselt saaks õppida ka. Kui sa lähed nii-öelda ülikooli, siis esimene asi sa saad matemaatiline kirjaoskus, kus sul on põhikooli matemaatika kordamine. Ülikoolis seda õppida ei tundu minu jaoks õige. Põhikooli ja gümnaasiumi alguse kordamine oli põhimõtteliselt lõpuks. See ei tundu nagu õige. Sa lähed sinna õppima, aga ainuke asi mida sa saad, on reklaam, et tule seda, seda või seda suunda õppima või nii-öelda arengut ei tunne nagu. Lõpuks kui kooli saad, õppima saad sealt esimeselt semestrilt ära, siis sa ainult otsid, kuidas saada neid EAPsid kätte. Struktuur on täielikult kaootiline, nad ei tea ise ka, mis vaja teha on. Ma kuulsin kursakatelt et proovisid haridustehnoloogiaga, et ah paar ainet on ära eemaldatud, aga kuna keegi pole haridustehnoloogi võtnud siis oligi tühihik jätetud. Et ained olid ära kaotatud, aga midagi asemel ei pandud.

K: kas teil tuutor oli?

V: oli

K: aga?

V: aga ta oli üks inimene ja ta ükskord nägime teda, või kaks korda. Rohkem mina ei näinud.

K: tema ülesanne peakski ju olema teid õigete ainete juurde suunata?

V: otseselt ainete võtmisega polnud probleem, vaid seal ei olnud midagi võtta lihtsalt.

K: vähe aineid siis?

V: vähe aineid jah, lihtsalt pole kusagilt võtta midagi. Puudlik on väga nagu

K: Millal õpingute jooksul hakkasid mõtlema õpingute katkestamisele?

V: peale esimese semestri lõppu.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Ele-Riin Toomsalu,

(sünnikuupäev 07.04.1995)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Õpetajakoolituse üliõpilaste õpingute katkestamise põhjused ning katkestanute soovitud tugimeetmeteks”, mille juhendaja on Liina Lepp,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 9. jaanuar 2020